

1. Programmi üldinfo

Tulemusvaldkond	Energeetika
Tulemusvaldkonna eesmärk	Energeetika rohepöörde läbiviimine viisil, et tagatud oleks majanduse pikaajaline konkurentsivõime, energiapõlvikolu ja varustuskindlus.
Valdkonna arengukava/	Energiamajanduse arengukava aastani 2030 (ENMAK) ¹ , Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050 ² .
Programmi nimi	Energeetika ja maavarade programm 2024-2027
Programmi eesmärk	Eestis on tagatud pidev energiavarustus ning läbi tulevikku vaatava regulatsiooni energiaturu areng ning Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum. Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades Eestis on tagatud pidev energiavarustus ning läbi tulevikku vaatava keskkonnavaladeid, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte.
Programmi periood	2024-2027
Peavastutaja (ministeerium)	Kliimaministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Eesti Geoloogiateenistus
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused (ühisprogrammi puhul)	-

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/324102017001>

² <https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/maapouepoliitika-pohialused-aastani-2050>

Sisukord

1.	Programmi üldinfo (esileht)	1
2.	Sissejuhatus	3
3.	Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	4
4.	Hetkeolukorra analüüs.....	5
5.	Olulised tegevused	7
6.	Meetmed, programmi tegevused ja teenused	10
6.1.	Meede: Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus	10
6.1.1	Programmi tegevus: Elektri-ja gaasivarustuse tagamine.....	11
6.1.2	Programmi tegevus: Transpordikütuste valdkonna reguleerimine	18
6.1.3	Programmi tegevus: Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne	20
6.2.	Meede: Primaarenergia tõhusam kasutus ja taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	23
6.2.1.	Programmi tegevus: Energiatõhususe suurendamine	23
6.2.2.	Programmi tegevus: Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises.....	27
6.3.	Meede: Maapõueressursside uurimine ja kasutamine	42
6.3.1.	Programmi tegevus: Maapõueressursside uurimine ja kasutamine	43
6.3.2.	Programmi tegevus Geoloogiline kaardistamine ja maapõue kompetents	46
7.	Programmi juhtimiskorraldus.....	48

2. Sissejuhatus

Energeetika ja maavarade programm on koostatud „Energiamajanduse arengukava aastani 2030“ (edaspidi ENMAK või arengukava) ja „Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050“ (edaspidi maapõuepoliitika) eesmärkide saavutamiseks.

ENMAK üldeesmärgiks on energietika rohepöörde läbiviimine viisil, et tagatud oleks majanduse pikaajaline konkurentsivõime, energiapuudus ja varustuskindlus ja tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu (edaspidi EL) pikaajaliste energia- ja kliimapolitiitika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Maapõuepoliitika põhialuste kohaselt on eesmärgiks tagada maapõueressursside teaduspõhine ja ressursitõhus uurimine, haldamine ning kasutus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu Tööstusstrateegia eesmärkidega.

Soovitud muutused energiamajanduses ja ressursikasutuses ning nendega seotud teistes valdkondades peavad aset leidma eelkõige majanduskeskkonna ja tururegulatsiooni toel ning riiklike vahenditega sekkumine nende saavutamiseks on erandlik. Programmis ettenähtud meetmete elluviimisel on positiivne mõju Eesti majanduskasvule ja konkurentsivõimele.

Programmist tulenevate tegevuste rakendamine peab tagama ENMAK-st ja maapõuepoliitika põhialustest tulenevate riiklike ülesannete täitmise vastavalt arengukavades ettenähtule.

Programmi eesmärk: Eestis on tagatud pidev energiavarustus ning maapõueressursside teaduspõhine riigi majanduskasvule suunatud ressursitõhus haldamine ja kasutus. Läbi tulevikku vaatava regulatsiooni energiaturu areng ning Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum ja väheneb sõltuvus taastumatutest loodusvaradest.

Lisaks käsitleb programm riigi transpordikütuste valdkonna, sh vedelkütuste- ja gaasivaru poliitika kujundamist ja selle elluviimist.

Energeetika ja maavarade programmi viiakse ellu läbi kolme meetme: energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus, primaarenergia tõhusam kasutus ja taastuvenergia osakaalu suurendamine ning maapõueressursside uurimine ja kasutamine.

Programm koondab elektri-, soojus- ja kütusemajanduse, transpordisektori energiakasutuse ja hoonete energiakasutusega ning maapõuepoliitika kujundamise ja elluviimisega seonduvad tegevused (elamumajanduse tegevused kuuluvad ehituse programmi).

Energeetika ja maavarade programm panustab strateegia „Eesti 2035“ sihtidesse „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ ja „Eestis on kõigi inimeste vajadustega arvestav, turvaline ning kvaliteetne elukeskkond“.

3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Eestis on tagatud pidev energiavarustus ning läbi tulevikku vaatava regulatsiooni energiaturu areng ning Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum. Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnavalasid, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte.

Rohepöörde kontekstis mitmekordistub paljude toormete, näiteks haruldaste muldmetallide ja akumetallide, vajadus võrreldes fossiilsetel kütustel põhineva majandusmudeliga (Rahvusvahelise Energiaagentuuri raporti põhjal). Eestis leidub kriitilisi toormeid (eelkõige haruldaste muldmetallide ja akumetallidena) fosforiidis, graptoliitargilliidis, dolokivis, kristalses aluskorras ja tööstusjäätmetes. Samas ei ole Eesti riikliku tähtsusega strateegiliste maavarade, sh EL kriitiliste toormete nimekirja kuuluvate ressursside uuritus praegu piisav, et võimaldada sektori arendustega edasi minna ja väärtusahelas lisandväärtust suurendada.

Seoses hoonete energiatõhususe parandamise ja rekonstrueerimisega on kasvanud ka nõudlus ehitustegevuseks kasutatava materjali, sh looduslike maavarade järele. Nende pidev ja samas säästlik kasutamine suurenenud mahus vajab aga samuti analüüse ja lisauuringuid.

Eesti energiamajanduse ning maapõueressursside haldamise ja kasutamise areng peab olema kooskõlas ELi pikaajaliste energia- ja kliimapoliitika eesmärkidega, panustama Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisele ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Programmi eesmärk:	Energeetika rohepöörde läbiviimine viisil, et tagatud oleks majanduse pikaajaline konkurentsivõime, energiajulgeolek ja varustuskindlus				
Programmi mõõdikud	2022 (tegelik)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Soodsa hinnaga ja keskkonnanõudeid arvestav kütuste ja energia kättesaadavus tarbijale. Allikas: Maaailma Energeetikanõukogu.	ABA	ABA	ABA	ABA	ABA

Programmi mõõdikud

Programmi mõõdik ühtib energeetika tulemusvaldkonna mõõdikuga ja on Maaailma Energeetikanõukogu poolt välja arendatud riikide energiapoliitika jätkusuutlikkuse indikaator Energy Trilemma Index, mis iseloomustab riigi energiamajandust läbi kolme aspekti: energiajulgeolek, energia kättesaadavus ja taskukohasus ning energeetika keskkonnamõju. Antud indeksi alusel oli Eesti energia jätkusuutlikkuses 2013. aastal 129 WEC liikmesriigi seas 68. kohal, 2019. aastal 128 riigi järjestuses 30. kohal ja 2020. aastal 108 riigi järjestuses 26. kohal. Eestist ees olid aastal 2020 nii Läti ja Leedu kui Skandinaaviamaad. **2022. aastal oli**

Eesti on koos Sloveeniaga 101 riigi järjestuses 9. kohal (ABA³)⁴, ületades lähiaastateks seatud sihttaseme. Läti oli 2022. aastal 14. ja Leedu 21. kohal. Eesti koondindeksi heasse tulemusse panustavad siin nii energiajulgeoleku kui ka energeetika keskkonnamõju järjest paremad tulemused, energia kättesaadavuse tulemus on läbivalt olnud väga hea.

	2023 eelarve	2024 eelarve	eelarve		
			2025	2026	2027
Programmi kulud		-80 658 427	-70 785 829	-44 031 016	-14 724 061
Meede 1 Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus		-948 304	-942 331	-938 964	-917 885
Programmi tegevus 1.1 Elektri- ja gaasivarustuse tagamine		-538 964	-535 476	-533 684	-521 976
Programmi tegevus 1.2 Transpordikütuste valdkonna reguleerimine		-147 311	-146 176	-145 455	-141 381
Programmi tegevus 1.3 Soojusenergia töhus tootmine ja ülekande		-262 030	-260 679	-259 825	-254 528
Meede 2 Primaarenergia töhusam kasutus ja taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises		-74 664 582	-66 723 431	-40 153 943	-10 883 068
Programmi tegevus 2.1 Energiatõhususe suurendamine		-5 388 446	-5 356 909	-10 364 159	-357 726
Programmi tegevus 2.2 Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises		-69 276 135	-61 366 522	-29 789 784	-10 525 342
Meede 3 Maapõueressursside uurimine ja kasutamine		-5 045 541	-3 120 067	-2 938 109	-2 923 108
Programmi tegevus 3.1 Maapõueressursside uurimine ja kasutamine		-3 016 526	-1 101 089	-1 027 309	-1 021 367
Programmi tegevus 3.2 Geoloogiline kaardistamine ja maapõuealane kompetents		-2 029 015	-2 018 977	-1 910 800	-1 901 742

4. Hetkeolukorra analüüs

Käesolevas programmis kirjeldatu hõlmab energeetika tulemusvaldkonna tegevusi, mis on seotud või mõjutavad energia tootmist, ülekannet ja jaotamist ning tarbimist ning maapõueressursside (sh maavarade) haldamist ja kasutamist ning geoloogilise kompetentsi arendamist. Meetmete ja programmi tegevuste valikul on lähtutud Kliimaministeeriumi põhimääruses sätestatud tegevustest ja programmi eesmärkidest.

³ Iga indeksi täht väljendab riigile antud hinnet vastavas kategoorias. Esimene täht kirjeldab energiajulgeoleku olukorda riigis, teine energia kättesaadavust ning taskukohasust ning kolmas energeetika keskkonnamõju. Tähega "A" kirjeldatakse tulemust positsioonilt esimese 25% riikide seas – st parim tulemus kõigis kategooriates oleks väljendatud kui AAA. Kõige kehvem tulemus väljendatakse tähega „D“ positsioonilt viimase neljandiku riikide seas. (The value of the grade depends on which quartile the country's score falls into: Grade A: top 25% countries; Grade B: between top 25% and 50%; Grade C: between 50% and 75%; Grade D: between 75% and 100% <https://www.worldenergy.org/publications/entry/world-energy-trilemma-index-2022>)

⁴ <https://trilemma.worldenergy.org/>

Energeetika tulemusvaldkonnas panustatakse strateegia „Eesti 2035“ sihtidesse „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ ja „Eestis on kõigi inimeste vajadustega arvestav, turvaline ning kvaliteetne elukeskkond“. Strateegia „Eesti 2035“ tegevuskavas toodud muutuste saavutamisel on **energeetikas kõige suuremad väljakutsed**:

1. Energiajulgeoleku tagamiseks elektrivõrgu sünkroniseerimine Kesk-Euroopa sagedusalaga; elektrivõrgu arendamine kasvavale hajatootmise, salvestuse, laadimise jms nõudmistele vastavaks; maagaasile alternatiivide leidmine; 1000 MW juhitava (tootmis- ja/või salvestus) võimsuse olemasolu tagamine turutingimustel ja valmisolek täiendava reservi hankimiseks, juhul kui turg ei too piisavat mahtu juhitavaid võimsusi; kriisideks valmisoleku parandamine (sh küber- ja hübriidohtude maandamine)⁵.

2. Taastuvenergia osakaalu suurendamisel on suurimaks väljakutseks riikliku taastuvenergia eesmärgi täitmine. Energiamajanduse korralduse seadusega (EnkS) võttis Eesti endale 2022. aastal kohustuse, et aastaks 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65 protsenti riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest ja elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest peab taastuvenergia moodustama vähemalt 100 protsenti ning soojuse summaarsest lõpptarbimisest vähemalt 63 protsenti. Transpordis kasutatud taastuvenergia peab aastaks 2030 moodustama vähemalt 29 protsenti selles sektoris tarbitud energiast või tuleb vähendada kasvuhoonegaaside heidet vähemalt 14,5% võrreldes aasta 2010 KHG mahukusega (so 94,1 g CO₂ekv/MJ). Sellega seoses on vaja kiirendada uute taastuvenergia võimsuste kasutuselevõttu ja seeläbi suurendada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu energia summaarsest lõpptarbimisest. Kiirendada tuleb loamenetlustega seonduvat haldusmenetlust.

3. Energiatõhususe suurendamisel on suurimaks väljakutseks lõpptarbijate energia tõhusam tarbimine (s.o hooned, transport, tööstus), lisaks on oluline täiustada energiasäästu prognoosimise metoodikat energiasäästukohustuse täitmise seiramiseks ja koguda energiatõhususe meetmete tulemuste kohta andmeid säästetud energia koguste hindamiseks. Euroopa Liidu Kliimapaketi „Fit for 55“⁶ raames 2023. aastal vastu võetud uuestisõnastatud energiatõhususe direktiiv, millega plaanitakse 2030. aastaks suurendada energiasäästukohustust ligi kaks korda. Eeldatavalt ei suuda Eesti ambitsioonikamat eesmärki praeguste energiatõhususe meetmetega saavutada, mistõttu on direktiivi kehtestamisel vajalik kavandada täiendavaid meetmeid nii hoonete, transpordi, avaliku sektori kui ettevõtete energiatõhususe suurendamiseks.

4. Eesti energia varustuskindlus on tagatud: ELis on Eesti sõltuvus energiakandjate impordist hetkel üks väiksemaid, lisaks põlevkivile kindlustab omamaiste energiaallikate kõrge osakaalu taastuvenergia – biomass, tuul, päike ja soojuspumpade abil saadud soojus. Elektrienergia, gaasi, vedelkütuste ja tahkekütuste pakkujate paljususe on taganud tarbijatele turupõhised energiahinnad. Kaugkütte hinnaregulatsioon on taganud jätkusuutliku kaugküttesüsteemide toimimise, kus on tarbijate ja teenusepakkujate huvid tasakaalustatud. Pikas plaanis tuleb Eesti energiamaajanduses ja maapõue kasutamisel järjepidevalt tegeleda energeetika ja maavarade kasutusest tingitud keskkonnamõjude vähendamisega, tõhusama ning säästlikuma energiatarbimise ja -tootmise edendamisega ja varustuskindluse hoidmisega kõrgel tasemel. Sarnaselt 2022. aasta põhivõrguettevõtte Eleringi varustuskindluse aruandele⁷ näitavad ka 2023. aasta aruande⁸ pikaajalised elektrisüsteemi piisavuse analüüsid, et alates

⁵ <https://valitsus.ee/media/6153/download>

⁶ <https://www.consilium.europa.eu/et/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition>

⁷ https://elering.ee/sites/default/files/2023-05/elering_vka_2022.pdf

⁸ https://elering.ee/sites/default/files/2023-12/Elering_VKA_2023_WEB.pdf

2027. aastast on risk Eesti varustuskindluse normi (LOLE) mitte täita. See tähendab, et pärast Sünkroniseerimine Mandri-Euroopa elektrisüsteemiga on ajakavas. Varustuskindluse aruande kohaselt on varustuskindlus tagatud varustuskindluse standardi piires, kuid Venemaa agressioon Ukraina suunas on sellegipoolest suurendanud riske. Põhivõrguettevõtjal (Elering aktsiaseltsil) tuleb kiirendada Baltimaade elektrisüsteemide Mandri-Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimise protsessi ning teha vajalikud ettevalmistused, et vene elektrisüsteemist lahti ühendamine ning Mandri-Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimine saaks toimuda 2025. aasta veebruaris.

5. Kasvav toormete, näiteks akumetallide, vajadus võrreldes fossiilsetel kütustel põhineva majandusmudeliga (Rahvusvahelise Energiaagentuuri raporti⁹ põhjal). Eestis leidub kriitilisi toormeid (eelkõige haruldaste muldmetallide ja akumetallidena) fosforiidis, graptoliitargilliidis, kristalses aluskorras ja tööstusjäätmelena¹⁰. Samas ei ole Eesti riikliku tähtsusega strateegiliste maavarade, sh EL kriitiliste toormete nimekirja kuuluvate ressursside uuritus praegu piisav, et võimaldada sektori arendustega edasi minna ja väärtusahelas lisandväärtust suurendada.

Seoses hoonete energiatõhususe parandamise ja rekonstrueerimisega **on kasvanud ka nõudlus ehitustegevuseks kasutatava materjali**, sh looduslike maavarade järele. Nende pidev ja samas säästlik kasutamine suurenenud mahus vajab aga samuti analüüse ja lisauuringuid.

5. Olulised tegevused

Olulised tegevused 2024–2027 eesmärkide täitmiseks

Viiakse lõpuni perioodi 2014–2020 EL rahastutest toetatavad meetmed (projektide lõpetamine, viimased väljamaksed):

- Amortiseerunud ja ebaefektiivse soojustorustiku renoveerimist või uue soojustorustiku rajamist toetati SF vahenditest 2023. aastal ligikaudu 0,8 miljoni euroga. Meetme tulemusena väheneb energia lõpptarbimine soojuse efektiivsema tootmise ja edastuse tõttu.
- Kaugküttekatelde renoveerimist, rajamist ja kütuse vahetust toetati SF vahenditest 2023. aastal 2,3 miljoni euroga. See annab katlamajadele võimaluse minna üle kohalikele keskkonnasäästlikumatele kütustele nagu puit, toetades seeläbi kohalikku tööhõivet ning hoides kaugkütte kulud mõistlikuna. Amortiseerinud ja ebaefektiivsete soojustorustiku ja katelde renoveerimise meede toimub ka rahastusperioodil 2021-2027. 2022 toimunud 20 miljoni suuruses voorus esitatud projektid peavad valmima aastaks 2027. 2024 toimub 2 miljoni suurune teine voor.
- 2023. aastal toetati rohegaasi tootmist ning suunamist lõpptarbijatele CO₂ vahenditest ligikaudu 6 miljoni euroga. Rohegaasi tootmine tekitab kohalikke töökohti, aitab ära kasutada põllumajanduse jääke, vähendab fossiilkütuste importi ja hoiab looduse puhtamana. Kuivõrd kõrge maagaasi hind on vähendanud toetusvajadust, kavandatakse biometaan tootmise toetamise meedet pikendada maksimaalselt lubatud 2024. aastani.

⁹ The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions, IEA, 2021.

<https://iea.blob.core.windows.net/assets/24d5dfbb-a77a-4647-abcc-667867207f74/TheRoleofCriticalMineralsinCleanEnergyTransitions.pdf>

¹⁰ <https://www.egt.ee/uudised/meist-meedias-pohjarannik-virumaa-fosforiidis-leiti-ka-haruldasi-muldmetalle>

- Elektribusside ühistranspordis piloteerimise meetmega toetatakse CO2 vahenditest 2,6 miljonit euroga transpordisektoris taastuvenergia kasutuselevõttu ning vähendame seeläbi transpordis tekkivaid heitgaase.

Jätkatakse 2023. aastal käivitatud uue EL rahastusperioodi (2021–2027) meetmete elluviimisega, mille väljamaksed hakkavad vastavalt taotlusvoorude tulemustele järkjärgult programmis kajastuma ning jätkuvad meetmed, mille rahastusotsus on tehtud, kuid väljamaksed toimuvad vastavalt taotlusvoorude tulemustele hiljem:

- Toetatud on vesiniku väärtusahela (tootmine, tarnimine, tarbimine) ühistranspordis piloteerimist kuni 5 miljoni euroga, et luua alternatiivseid keskkonnasäästlikke elektrienergia tootmise võimalusi ja toetada rohevesiniku kasutuselevõttu ühistranspordis ning käivitatud on jätkumeede rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahenduse transpordisektoris või rohevesiniku tootmise ja keemiatööstuse lähteainena kasutuselevõtmiseks EL taaste- ja vastupidavusraha mahu 49,1 miljonit eurot.
- Soetatakse koostöös Kaitseministeeriumiga Lääne-Eesti meretuulealade vabastamiseks õhuseireradari 66,8 miljoni euro eest. See on vajalik, et saaksime suurendada kodumaist keskkonnasõbralikku energiatootmist kaitsesüsteeme häirimata. 2023. aastal toimusid ettevalmistavad tegevused nagu hanked jms. 2024. aastal soetamisega seonduvad tegevused jätkuvad.
- Eraldatakse 38 miljonit eurot ulatuses täiendavaid vahendeid võrgutugevusteks elektri jaotusvõrgus, et tõsta jaotusvõrgu võimekust uusi taastuvelektri tootmisel liita. Võimaldamaks rohepöördeks vajalikke täiendavaid liitumisi, lähevad need vahendid ennekõike väiksemate tootmiseladmete võrguga liitumise kiirendamiseks ja soodsamaks muutmiseks. 2023. aastal toimuvad projekti ettevalmistavad tegevused, edasiste tegevuste toetus summas 38 miljonit eurot jaguneb aastatele 2024 – 2026.
- Jätkuvad tööd ülekandevõrgu tugevdamiseks (toetuse kogumaht 36 miljonit eurot), et saaks rohkem taastuvenergia tootmiseladmeid võrku liita Lääne-Eesti piirkonnas. Töödega on alustatud, nende kogumaksumus koos toetusega on üle 70 miljoni euro ning lõpptähtaeg on 2026. aasta keskpaik.
- Biometaani kasutuselevõttu kavandatakse suunatakse täiendavalt 12 miljonit eurot EL struktuurivahendite rahastust. Projekti lõpptähtaeg aastal 2026.
- Käivitamisel on meetme (kogumahu 9,2 miljonit eurot) tööstusaladel taastuvelektri kasutuselevõtu hoogustamiseks ellu viimine. 2023. aastal toimusid projekti ettevalmistavad tegevused, projekti lõpptähtaeg 2026. aastal.
- Energia salvestamise meetme piloteerimiseks (kogumahu 7,8 miljonit eurot) korraldati 2023. aastal ettevalmistavad tegevused, projekt viiakse ellu 2024. aastal.
- Kaugküttesüsteemide ja kateladmete renoveerimise ja rajamise toetamine (sh investeeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse) kogumahu 22,5 miljonit eurot. 2023. aastal toimusid projekti ettevalmistamisega seotud tegevused, esimesed väljamaksed tehakse 2024. aastal.
- Ida-Virumaal (Kiviõli linn) kaugkütte taastuvkütustele ülemineku toetamisel (EL toetus 5 miljonit eurot, investeeringu kogumaksumus koos omafinantseeringuga ca 10 miljonit

- 2024. aastal jätkub „Energiamajanduse arengukava aastani 2035“ eelnõu koostamine ja seotud mõjude hindamised.

- Uue projektina alustatakse 2024. aastal Eesti kvaternaarisetete geotermaalenergia potentsiaali uuringutega (rahastuse eraldamise CO2 vahenditest mahus 1,25 MEUR). Projekti kestus alates 2024. a. kuni 2026. a.
- Otsetoetuse 9L10-IR14-PAENERGY- PA Energy projektiga viiakse läbi Balti riikide ülene uuring, mille tulemus peaks kaasa aitama regionaalse elektri- ja gaasi jaeturu kujunemisele. Uuringu peamine eesmärk on analüüsida lähenemist elektri- ja gaasiturgude jaeturu reeglite ühtlustamiseks kogu Baltikumis. Eesmärgiks on luua Baltikumi turuosalistele võrdsed võimalused turutegevust silmas pidades. Suurem tururuum võib vähendada nii poliitilisi kui ka äririske turuosaliste jaoks (tarnijad, varustusettevõtjad, reservi pakkujad, tarbijad), samuti soodustab see konkurentsi ja suurendab innovatsiooni. Seda nii elektri- kui ka gaasiturul.

- 2024. aasta alguses valmib Euroopa Komisjonist kaasatud rahastusel (ca 0,5 mln eurot) analüüs gaasivõrgu dekarboniseerimise võimalustest Eestis.
- Antakse sisend riikliku energia- ja kliimakava (REKK 2030) ajakohastatud versiooni koostamisele energeetika osas. REKK 2030 ajakohastatud versioon tuleb esitada Euroopa Komisjonile hiljemalt 30.06.2024, selle koostamist koordineerib alates 2024. aastast KLIM kliimaosakond.
- Energiamaajanduse arengukava aastani 2035 eelnõu ja eelnõu mõju hindamised.
- 2024. aastal jätkub 2022. aastal alustatud töö geotermaalenergia uurimis- ja pilootprojektide käivitamiseks (3,8 milj eurot).
- 2024. aasta alguses valmib elektrisalvestuse mõju hindamise analüüs.
- Otsetoetus 9L10-MU00-CETP - Clean Energy Transition Partnership (Puhtale energiale ülemineku partnerlus), taotlusvooru tähtaeg 27.03.2024 (2022. aasta voorus osutusid edukaks kõik 3 projekti Eestist).

9

Plussenergiapiirkondade (PED) alamteema fookuseks on:

- Energiaühistud (kodanikuühiskond) muutmas energiasüsteemi kliimaneutraalseks.
- Energiasüsteemi paindlikkus.
- Energiatõhusus olemasolevas linnaruumis.
- Otsetoetus 9L10-MU00-CETP - Clean Energy Transition Partnership partnerlusprojekt. Partnerluse eesmärgiks on aidata kaasa puhtale energiale üleminekule ja kliimaneutraalsuse saavutamisele¹¹.

CET partnerluse sihtteemadeks on:

1. Euroopa optimaalselt integreeritud nullheitega energiasüsteem;
2. nullheitega energiatehnoloogia arendused;
3. kliimaneutraalsuse saavutamiseks vajalikud salvestustehnoloogiad;
4. tõhusad nullheitega kütte ja jahutusüsteemid;
5. integreeritud regionaalsed energiasüsteemid;
6. integreeritud tööstuslikud energiasüsteemid;
7. hoonete integreerimine energiasüsteemi.

6. Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Meetmete ja programmi tegevuste valikul on lähtutud Kliimaministeeriumi põhimääruses sätestatud tegevustest ja programmi eesmärkidest.

6.1.Meede: Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus

Meede 1	Energiavarustuse tagamine ja energiaturukorraldus				
Meetme eesmärk:	Energiamajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhiste lõpptarbija elektrihindade ja keskkonnahoidlike lahenduste kasutamise.				
Meetme kirjeldus:	Meede koosneb kolmest olulisest programmi tegevusest, milleks on elektri- ja gaasivarustuse tagamine, transpordikütuste reguleerimine ja ning soojusenergia tõhus toomine ja ülekanne.				
Meetme mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Tagatud on energiataristu N-1 kriteerium ¹² . Allikas:	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud

¹¹ [Clean Energy Transition Partnership \(cetpartnership.eu\)](https://cetpartnership.eu)

¹² N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tarned ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

Süsteemihaldur Elering AS hinnang.					
Tagatud on elektri- ja gaasituru toimimine Eestis. Allikas: Konkurentsiameti hinnang, lähtuvalt elektri- ja gaasiturust Eestis ¹³	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud

Elektri ja gaasivarustuse tagamise osas näeb 2023 aasta mais vastu võetud Vabariigi Valitsuse tegevusplaan ette järgmisi tegevusi, mida on alustatud 2023 ja jätkuvad 2024:

- Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu - tarbimise juhtimise muudatused, tähtajaga jaanuar 2024
- Meetmemääruse "Toetuse andmise tingimused ja kord tööstusaladel taastuvelektri tootmiseseadmete kasutuselevõtu hoogustamiseks" muutmine, tähtajaga jaanuar 2024
- Elektriturseaduse muutmise seaduse eelnõu - salvestusturu elavdamine, tähtajaga märts 2024
- Analüüs ja ettepanekud fikseeritud hinnaga liitumise võimaluse loomiseks 30 kW ulatuses, tähtajaga jaanuar 2024
- Vähempakkumine juhitava võimsusreservi hankimiseks, tähtajaga veebruar 2025

6.1.1 Programmi tegevus: Elektri- ja gaasivarustuse tagamine

Programmi tegevus 1	Elektri- ja gaasivarustuse tagamine
Tegevuse eesmärk:	Elektri- ja gaasivarustuskindluse, kvaliteedi ning konkurentsivõimelise hinna tagamine.
Tegevuse kirjeldus:	Elektrivarustuse tagamiseks toimub pidev suhtlus turuosalistega, elektriturualaste õigusaktide väljatöötamine ja uuendamine (s.h direktiivide ülevõtmine), regionaalne ning rahvusvaheline koostöö elektrimajanduse valdkonnas. Osaledes EL-i otsustusprotsessides tuleb seista Eesti seisukohtade eest elektriturualaste õigusaktide menetlemisel. Töötatakse välja elektriturumajandusega seotud arengudokumendid ning riiklikud meetmed. Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamiseks ja selle elluviimise korraldamiseks kujundatakse ja edendatakse gaasiturgu reguleerivat õiguslikku keskkonda vastavalt siseriiklikele ja regioonile eesmärkidele (ENMAK) ja EL-i õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Gaasivarustuse seisukohast on oluline, et gaasi varustuskindlus on tagatud ja loob soodsa pinnase

¹³ Vt näiteks https://www.konkurentsiamet.ee/public/ETI_aruanded/Euroopa_Komisjonile/13._Elektri-ja_gaasitur_uaruanne_2017.pdf

	gaasi kasutamiseks nii tööstuslikes protsessides, elektri ja soojuse tootmises kui transpordis.				
Tegevuse mõõdikud	2022* (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	29,34*	27%	34%	34%	47%
Jaotusvõrgus katkestuste keskmine kogukatkestus minutites tarbimiskoha kohta aastas. Allikas: Konkurentsiamet	218,6	< 100	< 100	< 100	< 100
Andmata jäänud energia kogus ülekandevõrgus, MWh Allikas: Elering AS	49,7	< 60	< 60	< 60	< 60
Infrastruktuuri normi N-1 täitmine. Allikas: Elering AS	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud
Eesti on ühendatud Kesk-Euroopa sünkroonalaaga aastal 2025 Allikas: Elering AS	Teostamisel	Teostamisel	Teostatud 2025 aasta algus	Teostatud	Teostatud
Gaasiturukontsentreeritus (HHI) Allikas: Konkurentsiamet	4028	3500	3500	3500	3000

Programmi tegevuse alla kuulub kaks teenust.

6.1.1.1 Teenus: Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine

Teenuse nimetus			Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine		
Teenuse eesmärk:			Tagada elektri varustuskindlus, kvaliteet ning nii tarbijate kui ka elektriettevõtjate vaates mõistlik hind		
Teenuse kirjeldus:			Teenuse tagamiseks toimub pidev suhtlus turuosalistega, elektrituru-alaste õigusaktide väljatöötamine ja uuendamine (s.h direktiivide ülevõtmine), regionaalne ning rahvusvaheline koostöö elektrimajanduse valdkonnas. Osaledes EL-i otsustusprotsessides tuleb seista Eesti seisukohtade eest elektrituru-alaste õigusaktide menetlemisel. Töötatakse välja elektriturumajandusega seotud arengudokumendid ning riiklikud meetmed.		
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Varustuskindlus tagatud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

Eesti elektriturg avanes täielikult kõigile tarbijatele 2013. aasta alguses. Täna kujuneb elektrienergia hind üle-euroopalisel ühisel elektriturul elektri tootjate pakkumise ning tarbijate nõudluse tasakaalupunktis. Eestis on nomineeritud kaks elektribörsi korraldajat – Nord Pool EMCO ja EPEX spot, kellest viimane küll veel aktiivselt Baltikumis ei tegutse ja teenust ei paku. Avatud ja Euroopas ühtse elektrituru eesmärk on tagada üheaegselt varustuskindlus, taskukohane elektrihind ja keskkonnasõbralik elektritootmine. Selleks on oluline, et hinnapiirkonnas oleks piisavalt taastuenergia tootmist, mis tuleb turule madalama muutuvkuluga ning, et ka hinnapiirkondade vahelised ühendused oleksid piisavad, et ei tekiks pudelikaelu. Eestil on Soome hinnapiirkonnaga kaks ühendust - Estlink 1 ja Estlink 2, koguvõimsusega 1016 MW ning Läti hinnapiirkonnaga kolm liini, koguvõimsusega 1447 MW. Siiski esineb viimastel aastatel sageli pudelikaela Eesti ja Soome piiril, mis takistab Põhjamaadest odavama elektri voolu Eestisse ja Baltikumi. Seega on näha, et pikemas perspektiivis on kindlasti vaja ka kolmandat Estlinki Eesti ja Soome vahele ning neljandat Eesti ja Läti vahelist ühendust.

Eesti elektrituru avamine on end õigustanud, tuues normaalses turuolukorras kaasa positiivsed sotsiaalmajanduslikud mõjud (sh madalamad elektrihinnad), tagades varustuskindluse ja edendades taastuenergia kasutuselevõttu. 2022. aastal alanud Venemaa agressioon Ukrainas tõi kaasa energiakriisi. 2022. ja 2023. aastal esines kogu Euroopas väga kõrgeid hindu, kuid piirkondades, kus oli taastuenergia tootmist rohkem, oli selgelt näha ka kriisisituatsioonis madalamaid hindu. 2023. aastal on näha madalamaid keskmiseid elektrihindu kui 2022. aastal tulenevalt soodsamast maagaasi hinnast. Taastuenergia tootmiste juurdekasv ja piisav ühenduste olemasolu aitab tuua elektriturul hindade üldist taset madalamale ja vähendada sõltuvust fossiilsetest energiaallikatest, samas on tõenäoline lähiaastatel ka hinna volatiilsuse kasv hulgiturul. Hinna volatiilsuse ja hinnariskide vastu aitab lisaks piisava tootmisvõimsuse ja välisühenduste olemasolule ka pikaajaste turgude ja riskimaanduse instrumentide kasutus nii tootjate kui elektrimüüjate poolt. Eestis pakutakse hinnapiirkondade vahelise hinnariski

maandamiseks finantstoodet FTR ja seda nii Eesti-Läti piiril kui ka piiril Eestist Soome. See võimaldab Eesti ja ka teistel Balti turuosalistel saada osa Põhjamaade EPADide turust, mis aitavad maandada hinnariski konkreetse hinnapiirkonna suhtes.

Elektrimajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhiste lõpptarbijate elektrihindade ja keskkonnahoidlike lahenduste kasutamise. Elektri tootmises kasutatakse otseste primaarkütuste kasutamise kõrval ka tootmisjääke.

Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamise ja selle elluviimise eesmärgiks on, et väljakujunenud elektri tootmise portfelli peab olema konkurentsivõimeline regionaalsel elektriturul täiendavate subsidiumiteta ning toetused elektri tootmisele oleks erandlikud ja vajaduspõhised kriitilise tootmisvõimekuse tagamiseks ning Eesti teadus- ja arendustegevuse seisukohalt potentsiaalsete uute tootmistehnoloogiate turule aitamiseks. Eesmärk on saavutada 2025. aasta alguses olukord, kus Eesti elektri ülekandevõrk on sünkroniseeritud Kesk-Euroopa sünkroonalaga. Elektrivõrkude arendamine ei tohi kaasa tuua ülemäärast survet võrgutariifile. Valdkonda suunatakse läbi õigusaktides (eelkõige elektrituruseadus ning selle alusel kehtestatud õigusaktid) sätestatud regulatsioonide. Õigusaktide muutmine võtab aega, mistõttu on teenuse osutamisel kriitilise tähtsusega omada ülevaadet elektrituru suundumustest ning terviklikest arengutest Euroopa Liidu seadusandluses. Nii on võimalik tagada, et Eestis kehtivad õigusaktid ei takistaks elektrivaldkonnas innovatsiooni, kuid samal ajal tagaksid, et muutused toimuksid sujuvalt ning tarbijaskonna varustuskindlus oleks tagatud.

Geopoliitiline olukord on Euroopas märgatavalt muutunud ja pinged pärast Venemaa agressiooni algust Ukrainas alates veebruarist 2022 on märkimisväärselt suurenenud. Kuna pinged on suurenenud, siis on viimastel aastatel suurenenud ka hübriidohtude ulatus ja intensiivsus (näiteks küberrünnakud), olgu need siis riiklike või mitteriiklike osalejate poolt toime pandud. Hübriidohtude üldine eesmärk on destabiliseerida ja õõnestada ühiskondi, mis muudab energiataristu ja sellega seotud süsteemid võimalikuks sihtmärgiks. Tõenäosus, et aset leiab hübriidohtudest tulenev häiring, on piirkonnas suurenenud, mis nõuab infrastruktuuri vastupanuvõime suurendamist ning hübriidohtude avastamist, ennetamist ja neile reageerimist.

2021. ja 2022. aastatel elektri hind kerkis oluliselt, 2023. aastal keskmine elektrihind langes, kuid hinnavolatiilsus elektribörsil on jätkuv ja taastuvelektri osakaalu suurenemisel hinnavolatiilsus suureneb veelgi. Hinnavolatiilsus suurendamine loob eeldused turupõhiselt salvestusvõimsustesse investeerida ja tarbimis juhtida. Elektri hind mõjutab 2021 ja 2022 aastatel kogu Euroopas eelkõige järsk gaasihinna tõus ning Ukraina sõja algus, ELi kasvuhooenergiaade lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemis kaubeldavate ühikutehinna kasv ja hüdroreservuaaride madal maht. Eurostati andmete põhjal näeme, et 2022 teises pooles olid Eesti elektri turuhinnad olnud väga kõrged. 2022 teises pooles olid Eesti kodutarbijatel Euroopa Liidu keskmisest 18,6% soodsamad elektri hinnad, kuid äritarbijatel 19,4% kallimad elektri hinnad. Erinevus tuleneb sellest, Eestis suunati toetusmeetmed eelkõige kodutarbijate elektri hindade leevendamiseks. Äritarbijad said elektri otsetoetuste asemel osa täiendavatest vahenditest, mis suunati ressursitõhususe ja mitmetesse varustuskindluse meetmetesse (nt Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi meede toiduainetööstuse toetamiseks).

2023 aasta esimene pool ja päikesepaistelistel ilmade algus tõi kaasa elektri hinna languse, samuti on saagenud negatiivsete elektri hindade esinemine suure päikeselektri tootmise tulemusena. Terve 2023. aasta keskmised börsihinnad on madalamad kui 2022. aastal,

tulenevalt madalamast maagaasihinnast, gaasimahutite ja hüdroreservuaaride kõrgest täituvusest. 2022. Aasta keskmine börsihind oli 192,82 €/MWh ja 2023. aastal 90,79 €/MWh.

Energiahinnad mõjutavad tarbijate toimetulekut. Kõrgete elektrihindadega toimetulemiseks kodutarbijatele töötati välja võimaluse soetada elektri kodutarbijatel ja väikeettevõtjatel elektrit universaalteenusena, mis on Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud põlevkivi plokkide tootmise hind, millele elektrimüüjad saavad lisada oma marginaali. Kodutarbijal on võimalus kasutada universaalteenust 1. oktoobrist 2022. Universaalteenus on plaanitud lõppema 1. mai 2024. Kuni 2023. aasta lõpuni said universaalteenuse hinnaga elektrit tarbida mikroettevõtjad, väikeettevõtjad, füüsilisest isikust ettevõtjad, sihtasutused ja mittetulundusühingud. Lisaks universaalteenuse töötati energiahinna tõusu mõjude leevendamiseks kodutarbijatele ajutised toetused. Need kehtisid tarbijatele perioodil 1. oktoobrist 2022. kuni 31. märtsini 2023. tarbitud energia eest väljastatud arvetele. Toetused olid automaatsed ja kehtisid elektrile, gaasile kaugkütte kodutarbijatele. 2023 – 2024 aasta talveperioodil kodutarbijatele energiakulude hüvitamist ei toimunud.

Energianõudluse vähendamiseks viis MKM (kuni 1.07.2023 oli energeetikaosakond MKM koosseisus) koostöös Riigikantseleiga läbi energiasäästu kampaania, mille eesmärk ühelt poolt oli energia varustuskindluse suurendamine ja energiahindade leevendamine. Kampaaniasõnumitega jätkati ka 2023. aastal. Euroopa Liidu liikmesriigid on täiendavalt kokku leppinud elektritarbimise vähendamise tipptundidel 5% võrra 2022. detsember kuni 2023. märts. Eesti vähendas tipptundide tarbimist sel perioodil 5,6% ehk kokkulepitud eesmärk sai täidetud. Olenemata soodsamatest elektrihindadest jätkab Eesti elektritarbimine jätkuvalt langustrendi. Langustrendi põhjuseid on mitmeid sh inimeste käitumisharjumuste muutus, 2022 aasta energiatõhususe investeeringute kiire teostamine ja rekordiline päikesepaneelida paigaldamine.

Euroopa Komisjon tuli 2023. aasta alguses välja ettepanekuga elektriturudisaini muutmiseks, mille läbirääkimistes Eesti aktiivselt osa võtab. Muudatused võetakse vastu eeldatavasti 2024. aasta alguses, millele järgneb 2024. aastal õigusaktide ülevõtmine siseriiklikusse õigusesse.

Elektrisüsteemis mängib üha enam rolli paindlikkus, mistõttu on Kliimaministeerium asutumas samme salvestuse ja tarbimise juhtimise edendamiseks.

6.1.1.2 Teenus: Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine

Teenuse nimetus	Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine
Teenuse eesmärk:	Gaasiturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja EL õigusele.
Teenuse kirjeldus:	Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamiseks ja selle elluviimise korraldamiseks kujundatakse ja edendatakse gaasiturgu reguleerivat õiguslikku keskkonda vastavalt siseriiklikele ja regioonilestetele eesmärkidele (ENMAK) ja EL-i õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja

			seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Gaasivarustuse seisukohast on oluline, et gaasi varustuskindlus on tagatud ja loob soodsa pinnase gaasi kasutamiseks nii tööstuslikes protsessides, soojuse ja elektri tootmises kui transpordis.		
Teenuse möödikud	2022 (algase)	2024 (sihtase)	2025 (sihtase)	2026 (sihtase)	2027 (sihtase)
Tagatud varustuskindlus ja tõhus turukorraldus	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise seisukohast on oluline, et Eestis oleks tagatud gaasi varustuskindlus ja tõhus turukorraldus.

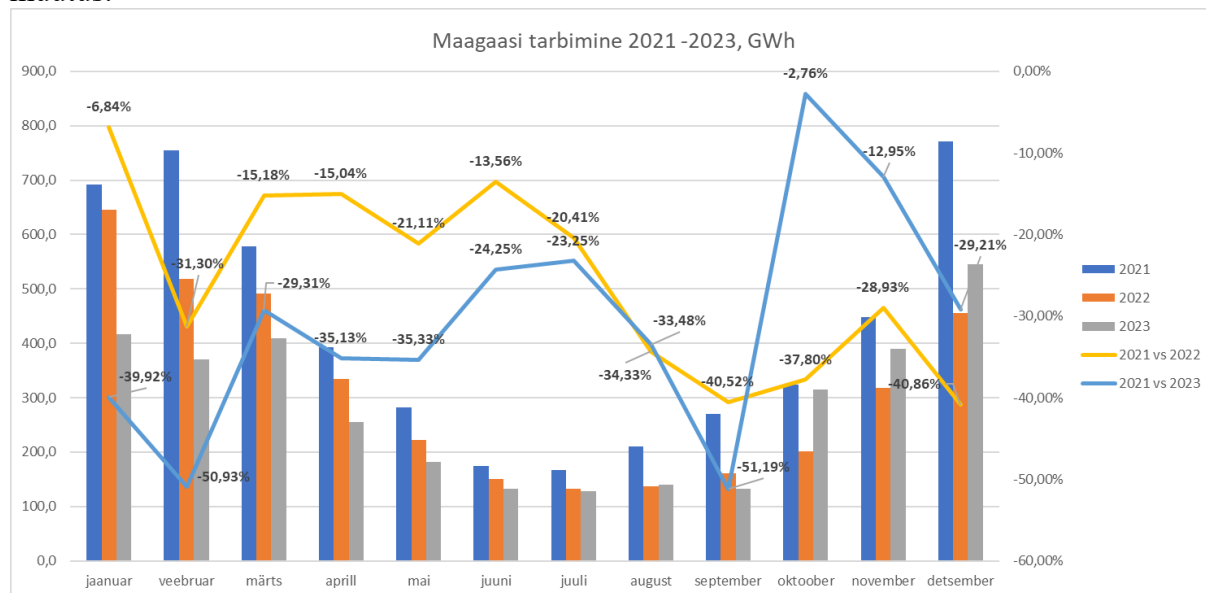
Alates 2014. aastast, kui valmis Leedus Klaipeda veeldatud gaasi terminal, on avanenud Eesti turuosalistele võimalus gaasi impordiks täiendavast tarneallikast, kus gaasi hind ei ole seotud naftatoodete hinnaga, vaid kujuneb gaasiturul. Gaasiturul konkurentsi edendamiseks on olnud oluline tagada gaasi müügitgevusest sõltumatu, gaasi müügist omandiliselt eraldatud ülekandesüsteemi halduri olemasolu. Konkurentsi tekitamiseks oli omandiline eraldamine vajalik, kuna muidu oleks puudunud kindlus, et omandiliselt eraldamata maagaasi ülekandeteenuse osutaja teeks piisavalt investeeringuid konkureerivatele maagaasi tarnijatele ülekandevõrgule ligipääsu tagamiseks. Riik peab koostöös neutraalse ja sõltumatu gaasi süsteemihalduriga panustama gaasi varustuskindluse, sealhulgas tarneahelatega toimetuleku võimekuse suurendamisse ning tarneahelate mitmekesistamisse. Tarneahela mitmekesistamise ja tõhusa konkurentsi eelduseks ja aluseks on tihe koostöö naaberriikidega ning ühiste toimeprintsipiide alusel toimiv Balti riikide ja Soome gaasiturg, mis on ühendatud Poola kaudu Kesk-Euroopa gaasituruga. Siinkohal tuleb mainida, et gaasi varustuskindlust ei saa vaadata ainult Eesti põhiseadusest, vaid seda tuleb teha tervikuna ka regiooniülel (Soome, Eesti, Läti ja Leedu kokku).

Mitmekesistatud tarneahel on aluseks gaasi hinna konkurentsivõimele võrreldes alternatiivsete kütustega ning võtmeküsimuseks tarbimismahtude suurenemisel. Gaasi varustuskindluse tagamiseks on oluline roll Soome-Eesti vahelisel gaasiühendusel Balticconnector, mis alustas tööd 2020. aastal. 2023. aasta 8. oktoobril purunes Balticconnector välise mõju tulemusel. Balticconnector on eeldatud taas alustama tööd pärast gaasitoru parandamist, arvatavasti aprillis või mais. Eesti saab oma gaasi Läti Inčukalnsi maa-alusest maagaasihoidlast mistõttu on Eestist gaasi varustuskindlus 2023/2024 talvel tagatud.

Gaasituru ja varustuskindluse korralduses oli 2022 aasta Ukraina sõja alguse tõttu murranguline. Kui varem tuli enamik Baltikumi ja Soome gaasituru piirkonna gaasist Venemaalt imporditud torugaasist, siis 2022 aasta jooksul lõpetati Baltikumis Vene gaasi import täielikult ja mindi üle täismahus LNG kasutusele. 2022 aasta lõpuks loodi Soome Inkoosse täiendav LNG ujuvterminal, ning Paldiskisse ka kai, millel on LNG ujuvterminali vastuvõtuvõimekus. Laadimiskäpp on Elering AS-il tellitud ning see installeeritakse haalamiskaile 2024. aasta kevadel. Kuna haalamiskai oli mõeldud eelkõige Soomes asuva FSRU (Exemplar) vastuvõtmiseks, siis laadimiskäpp võimaldab vastu võtta ka teist tüüpi FSRU-sid. 2022 aasta lõpust on ka seadusega keelatud Vene gaasi import Eestisse. Balti ja

Soome piirkonna gaasitaristu on piisav, et LNG peal hakkama saada, Inkoo ja Klaipeda terminal suudavad ära teenindada kogu regiooni tarbimise.

2022. a suve hakul võtsid liikmesriigid eesmärgiks täita maagaasi hoidlad 2022-2023 talveks 80% ulatuses (Eestis maagaasi hoidla puudub). 2023. aasta novembri seisuga enne talve olid gaasimahutid peaaegu täis (üle 90%) kõigis ELi riikides, kus on olemas gaasihoidlad.¹⁴ Euroopa Nõukogu määrusega on pandud liikmesriikidele, mille territooriumil ei ole vajalikke gaasihoidlaid, kohustus hoiustada vähemalt 15 protsenti oma aastasest gaasitarbimisest teistes liikmesriikides asuvates terminalides. Eestis vastutab gaasivaru olemasolu eest Eesti Varude Keskus (EVK). Eesti strateegilise maagaasivaru moodustamise aluseks on Vabariigi Valitsuse 2022. aasta korraldus soetada varusse gaasikogus, mis vastab ligikaudu 20 protsendile Eesti aasta keskmisest gaasitarbimisest või kataks kütteperioodi ühe kuu tarbimise. EVK hallatava strateegilise gaasivaru maht on 1 TWh ja see vastab 29 protsendile uueks aastaseks tarbimisperioodiks prognoositud nõudlusest. EVK hoiustab strateegilist maagaasivaru Lätis Inčulkansi maa-aluses hoidlas. Lisaks lepitati kokku 2022/2023 kütteperioodil vähendada gaasitarbimist 15% võrra. 2023 kevadel pikendati vastavat meetet a 2023/2024 kütteperioodile. Eestis ja ka kogu Balti-Soome regioonis on gaasitarbimise langus olnud palju suurem. Eestis 26% 2022 vs 2021 aasta ja 2023 j33% madalam kui 2021 aasta tarbimine. Maagaasi tarbimise muutus:

Paldiski LNG terminali kai rajasid 2022. aastal Alexela ja Infortar ning gaasitoruühenduse Elering. 2023. aasta alguses sõlmisid AS Eesti Varude Keskus (EVK) ja Pakrineeme Sadama OÜ lepingu, millega riik omandas Paldiskis asuva veeldatud maagaasi haalamiskai koos selle juurde kuuluva taristuga ning sadamakinnistuga. Tehingu koguväärtus ilma käibemaksuta on 31,5 miljonit eurot, millest kai maksumus on 30 miljonit ja kinnistu 1,5 miljonit eurot. Rajatud taristu ja vastuvõtuvõimekus Eestis suurendab piirkonna gaasi varustuskindlust. 2023. aastal sõlmisid Eesti ja Läti koostööleppe (MoU) maagaasi varustuskindluse tagamiseks.

Täiendavalt lõi MKM (alates 2023 1. juuli Kliimaministeerium) gaasi kodutarbijatele meetmed maagaasi kõrge hinna kompenseerimiseks 2022/2023 kütteperioodiks. Gaasi kodutarbijale kompenseeriti perioodil 1. oktoobrist 2022. aastal kuni 31. märtsini 2023 80 % kuu keskmise gaasihinna sellest osast, mis ületas käibemaksuta 80 eurot/MWh ehk 0,7744 eurot kuupmeeter.

¹⁴ <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/gas-storage-capacity/>

Seejuures kompenseeriti maksimaalselt kuni 2,6 MWh (ehk 251,7 kuupmeetrit) tarbimist, mis on keskmise eramu kuine gaasitarbimine.

Gaasimajanduse puhul on oluline olla valmis kütteperioodideks, tagada maagaasi varu ja ühtlustada Balti ja Soome turureeglistikku. Jooksvalt on vajalik tegeleda gaasivõrgu dekarboniseerimisega regioonis, mille peamiseks väljundiks on biometaan tootmis- ja tarbimismahtude suurendamine erinevates valdkondades. Gaasimajanduse arengut mõjutab ka soojus-ning jahutusmajanduse süsinikneutraalsuse tegevusplaan, mille tulemusena võib gaasitarbimine senisest tugevamalt muutuma hakata. 2024. aasta esimeses pooles võetakse EL liikmesriikide poolt vastu gaasi ja vesiniku turgu käsitlevate õigusaktide muudatused. Eesti osaleb EL taseme läbirääkimistel ja kohaldab kokkulepitud muudatused riigisisestesse õigusaktidesse. 2024. aastal eelpoolnimetatud tegevused jätkuvad.

6.1.2 Programmi tegevus: Transpordikütuste valdkonna reguleerimine

Teenuse nimetus			Transpordikütuste reguleerimine ja kütusevarude säilitamine		
Teenuse eesmärk:			Tagada transpordikütuste valdkonnas aus konkurents eesmärgiga võimaldada tarbijale võimalikult madal konkurentsitingimustes kujunev transpordikütuste hind.		
Teenuse kirjeldus:			Programmi eesmärk täidetakse läbi transpordikütuse valdkonda ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.		
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarses lõpptarbimisest transpordi sektoris % Allikas: Eurostat	13,32*	13%	14%	16%	17%
Transpordikütuste turul	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

enamkasu tatavate kütuste kvaliteet tagatud Allikas: Keskkonn aministee rium					
--	--	--	--	--	--

* algtaseme andmed aasta 2022 Eurostat esialgsetest andmetest, sest Eurostati 2022. a. lõplikke andmeid veel ei ole

Transpordikütuste valdkonna, sh vedelkütuste varu poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine on täna reguleeritud vedelkütuse- ja vedelkütusevaru seadusega. Vedelkütuste varude (mootoribensiin, diislikütus ja lennukipetrool), moodustamiseks ja haldamiseks on loodud AS Eesti Varude Keskus (EVK). Eestis asub täna kohustuslikust varust umbes 50%, 2022. a toodi suurem osa kütusevarust Eestisse. Eesti liitus Rahvusvahelise Energiaagentuuriga (IEA) 2014. aastal ja sellega seondult lähtutakse varude hoidmisel lisaks vedelkütusevaru seadusele ka IEA energiaprogrammi käsitlevast kokkuleppest. Täna olukorras tuleb üha enam arvestada geopoliitilisest olukorrast tingitud mõjudega kütuse tarnetele. Oluline on pöörata tähelepanu suutlikkusele tagada tarneraskuse ilmnemisel tõhus riikidevaheline info liikumine ja kütuse võimalikult kiire tarnimine kütuse edasimüüjatele. Programmis ettenähtud tegevused aitavad kaasa transpordikütuste valdkonna paremale reguleerimisele. Olulisel kohal on energeetika innovatsiooni- ja tehnoloogiaalase koostöö edendamine IEA raames. Vedelkütuse varu poliitika peab tagama IEA liikmesriigi poolt võetud kohustused ja EL direktiivis sätestatud kohustused.

Programmi tegevuse alla kuulub üks teenus.

6.1.2.1 Teenus: Transpordikütuste valdkonna poliitika kujundamine

Teenuse nimetus	Transpordikütuste valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine
Teenuse eesmärk:	Transpordikütuste turgu ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele.
Teenuse kirjeldus:	Teenuse eesmärk täidetakse läbi transpordikütuse valdkonda ja vedelkütuse ning gaasivaru reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.

Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihtfase)	2025 (sihtfase)	2026 (sihtfase)	2027 (sihtfase)
Tagatud varustuskindl us ja tõhus turukorraldus	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

Teenuse eesmärk täidetakse läbi transpordikütuse valdkonda ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.

Vedelkütuste ja gaasivaru peab riigil olema igal hetkel tagatud. Varu on igal hetkel olemas ulatuses, mis võimaldab riigil vedelkütuste tarneraskuse ilmnemisel tagada transpordisektoris kütuste kättesaadavus vähemalt kolmel järjestikusel kuul. Seda ülesannet täidab Eesti Varude Keskus (EVK). Alates 01.07.2023. a. jääb EVK Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusalasse ja energeetika valdkond liigub Kliimaministeeriumisse. Sellest tulenevalt ei kajastata energeetika- ja maavarade programmis enam EVK varudega seonduvaid teenuseid.

Taastuvate energiaallikate osakaal transpordis tarbitud energias on tagatud läbi siseriikliku õigusloome kehtestatud kohustuste. Õigusloome peab käima käsikäes turu arengutega. Piisavalt paindlik ja turuosaliste soove jälgiv õigusloome tagab võetud eesmärkide kindla ja kulutõhusa saavutamise.

Transpordikütuste turukorralduse osas oleme väljumas konservatiivsest turukorraldusest, turule sisenevad uued kütused (gaaskütused, suurema biokomponendi sisaldusega kütused, sellest tulenevalt käsitletakse „vedelkütuse“ turukorralduse asemel „transpordikütuste“ turukorraldust, tulevikus muudetakse ka vedelkütuse seadus transpordikütuse seaduseks). Eelpool väljatoodust lähtuvalt korraldatakse Eesti turukorraldus selliselt ümber, et uued kütused turule ära mahuksid (näiteks kütuste märgistamine, tarbijate teavitamine, biokütuse tarbimisse lubamise kohustuse paindlikumaks muutmine). Üha suuremat rolli etendavate alternatiivkütuste turule tuleku soodustamiseks loob riik kõigile kütuse müüjatele avatud ja läbipaistvad võimalused alternatiivkütuste turule paiskamiseks ja nendest toodetud statistikaga kauplemiseks (statistikaga kauplemise platvorm) ning aitab ületada turubarjääre (gaasiliste kütuste kasutamise investeeringutoetused).

6.1.3 Programmi tegevus: Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne

Programmi tegevus	Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne
Tegevuse eesmärk:	Kaugkütte soodne hind on jõukohane kõigile tarbijatele, kaugkütet toodetakse jätkusuutlikult ja keskkonnasõbralikult. Kaugküte on tagatud ka kõige külmemal kütteperioodil.
Tegevuse kirjeldus:	Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamise ja selle elluviimise korraldamise eesmärk on tagada läbi kaugkütteturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi seadusandlusele soojusmajanduse jätkusuutlik areng. Ühtlasi tagatakse Eesti

			<p>esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Kaugkütteseaduse kohaselt on kaugküttesektor 100% riigipoolse regulatsiooni all. Regulatsiooni kohaselt peab soojusettevõtja tagama, et kaod soojusvõrgus oleksid minimaalsed. Õigusloome motiveerib soojusettevõtjat võtma kasutusele piisavad meetmed selleks, et kaugküttevõrgus oleks kasutusel piisavalt palju taastuvaid energiaallikaid ja soojuskadu võrkudes oleks minimaalne.</p>		
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Taastuvate energiaallikate osatähtsus soojuse ja jahutuse summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	61,32%*	59%	60%	60 %	62 %

* algtaseme andmed aastast 2021, sest Eurostati 2022. a. andmeid veel ei ole

Programmi tegevuse alla kuulub järgmine teenus:

Teenus 6.1.3.1: Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine

Teenuse nimetus			Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine		
Teenuse eesmärk:			Kaugkütteturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi seadusandlusele.		
Teenuse kirjeldus:			Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamise ja selle elluviimise korraldamise eesmärk on tagada läbi kaugkütteturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi seadusandlusele soojusmajanduse jätkusuutlik areng.		
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Tagatud on soojusmajandus	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

duse jätkusuutlik areng					
-------------------------------	--	--	--	--	--

Soojusenergia tõhusa tootmise ja ülekande valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise eesmärk on tagada, et soojusmajanduses rakendatavad poliitilised valikud ja rakendatavad meetmed lähtuksid eesmärgist, et soojusmajandus on pikaajaliselt jätkusuutlik ega vaja tavapärasele majandustegevusele täiendavaid investeerimisega tegevustoetusi.

Oluline on liikuda suunas, kus soojust toodetakse valdavas enamuses kohalikest ja taastuvatest kütustest ning kütusevabadest energiaallikatest ning maksimaalses ulatuses kasutatakse ära jääk- ja heitsoojust. Igapäevaselt tehakse tööd sellega, et saavutada programmis ettenähtud eesmärk vähendada imporditava kütuse kasutamist soojuse tootmiseks. Selleks on vaja investeerida hoonete energiatõhususse ja soojuse tootmise ja edastamise efektiivsemaks muutmisesse ning jääk- ja heitsoojuse tõhusasse kasutusse.

Varustuskindluse tagamiseks ja energiasõltuvuse vähendamiseks on oluline kasutada järjest rohkem kodumaiseid kütuseid ning leidma majanduslikult põhjendatud viise kasutada enam hoonete ja tööstuse toodetud jääk- ja heitsoojust. Töö kaugkütteregulatsiooniga peab andma tulemuse, et see ei piiraks majanduslikult odavamate lahenduste konkureerimist kaugküttega, soodustaks taastuvate allikate ja jääk- ja heitsoojuse kasutuselevõttu ja energiatõhusust. Samuti on 2050. aastaks on vaja jõuda heitmevaba soojus- ja jahutusmajanduseni, mis põhineb kohalikel kütustel ning parimal võimalikul tehnoloogial.

Kaugkütteturu arengut pärssivaks teguriks on hetkel veel motivatsiooni puudumine soodsamate kaugkütte lahenduste leidmiseks ja sisemise efektiivsuse kasvuks. Kaugkütte hinnaregulatsioon ei motiveeri soojuse tootjaid otsima lahendusi, kuidas saavutada madalamaid kaugküttehindasid ning panustada senisest enam innovatsiooni. Kahjuks ei kajastu ettevõtte paremates majandustulemustes investeeringud, mis võimaldavad soojusenergia lõpptarbija hinda vähendada või suunata tarbijate tarbimisharjumusi selliselt, et vähendada tipunõudlusest tingitud investeeringuvajadusi. Kogu saavutatav efekt suunatakse ikka veel tarbijatele.

Osade kaugküttepiirkondade jätkusuutlikkus on nii ettevõtjate kui ka Konkurentsiameti hinnangul kaheldav ja siin on oluline leida koos ettevõtjatega uusi lahendusi. Soojusettevõtjate tegevus peab kooskõlas regulatsiooni muutmisega jätkuvalt panustama kaugkütte hinna konkurentsivõimelisusse. Kaasatakse üha rohkem kohalike omavalitsusi, et välja selgitada tegelik energiasääst ja sellega seotud investeeringute ulatus.

6.2. Meede: Primaarenergia tõhusam kasutus ja taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Meede 2	Primaarenergia tõhusam kasutus ja taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises				
Meetme eesmärk:	Primaarenergia tarbimine muutub oluliselt tõhusamaks. Primaarenergia tõhusama kasutuse eesmärgiks on saavutada olukord, kus Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum.				
Meetme kirjeldus:	Primaarenergia tõhusama kasutuse ja taastuvenergia osakaalu suurendamise meede koosneb kahest programmilisest tegevusest: taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises ja energiatõhususe suurendamine ehk energia lõpptarbimise vähenemine toimub läbi primaarenergia tarbimise tõhusamaks muutmise läbi.				
Meetme mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Energia lõpptarbimine, TWh Allikas: Eurostat	33,3*	32,5	32,3	32,2	32,0
Primaarenergia sisemine tarbimine, TWh Allikas: Eurostat	54,4*	51,5	51,1	50,6	50,0

* algtaseme andmed aasta 2022 Eurostat esialgsetest andmetest, sest Eurostati 2022. a. lõplikke andmeid veel ei ole

Programmi meede koosneb kahest programmi tegevusest.

6.2.1. Programmi tegevus: Energiatõhususe suurendamine

Programmi tegevus 2.1	Energiatõhususe suurendamine
Tegevuse eesmärk:	Muuta energia tarbimist efektiivsemaks, tagada energiatõhusus energia tootmisel, ülekandel ja tarbimisel, vähendada lõpptarbijale müüdavat energia kogust, riigi ja kohaliku tasandi eelarvete ressursi efektiivsemalt kasutada, parandada eluruumide kvaliteeti ja muid energiatõhususe näitajaid.

Tegevuse kirjeldus:	Programmi tegevus „Energiatõhususe suurendamine“ jaguneb neljaks teenuseks ja nendeks on lokaalsete kütelahenduste ehitamine kaugkütelahenduste asemel, energiatõhususe valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine, tänavavalgustuse energiatõhususe suurendamine KOVides KIKi hallatavate meetmete kaudu ja toetus vanal pingesüsteemil hoonete elektripaigaldiste üleviimiseks uuele pingesüsteemile EAS'i ja KredExi ühendatud asutuse kaudu.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Energia lõpptarbimine, TWh Allikas: Eurostat	33,3*	32,5	32,3	32,2	32
Primaarenergia sisemine tarbimine, TWh Allikas: Eurostat	54,4*	51,5	51,1	50,6	50

* algtaseme andmed aasta 2022 Eurostat esialgsetest andmetest, sest Eurostat 2022. a. lõplikke andmeid veel ei ole

Sihttaseme määramisel tuleb silmas pidada eesmärki 30 TWh energia lõpptarbimise eesmärki, lisaks 45 TWh primaarenergia tarbimise eesmärk aastaks 2030.

Programmi tegevusel on kolm teenust.

6.2.1.1 Teenus: Energiatõhususe valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine

Teenuse nimetus	Energiatõhususe valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine
Teenuse eesmärk:	Muuta energia tarbimist efektiivsemaks, tagada energiatõhusus energia tootmisel, ülekandel ja tarbimisel; vähendada lõpptarbijale müüdavat energia kogust; riigi ja kohaliku tasandi eelarvete ressursi efektiivsem kasutamine; parandada eluruumide kvaliteeti ja muid energiatõhususe näitajaid.

Teenuse kirjeldus:	<p>Energiatõhususe valdkonna tegevused on suunatud energiatõhususe suurendamiseks ja energia säästmiseks energia tootmisel, ülekandel ja tarbimisel. Valdkonnale püstitatud eesmärgid ja sihid on kokku lepitud vastavates direktiivides ning kirjeldatud riiklikus energia- ja kliimakavas aastaks 2030. Programmi eesmärgi täitmisel hoiame ära lõpptarbijale müüdava energia koguse kasvu, väheneb majanduse energiamahukus ning riigi ja kohaliku tasandi eelarvete ressursi kasutamine on efektiivsem. Olulisel kohal on valdkonna poliitika kujundamisel Eesti seisukohtade koostamine ja kaitsmine EL energiatõhususe valdkonda puudutavate õigusaktide menetlemisel. Energiatõhususe valdkond hõlmab riikliku energiasäästukohustuse täitmist energia säästmist edendavate meetmete kaudu, energiasäästukohustuse täitmise hindamist ning aruandlust riiklike energia- ja kliimakavade eduaruannete raames. Energiatõhususe valdkond hõlmab näiteks veel avaliku sektori kui ka eraomanduses olevate hoonete rekonstrueerimise ergutamist (seeläbi on tagatud hoonetes tõhusam energiakasutus ja parem sisekliima) ja ettevõtetes energiakasutuse tõhustamist. Valdkonnas on olulisel kohal ka tarbijate teadlikkuse tõstmine nende seadmete, sõidukite ja hoonete energiatarbimise kohta. Energiatõhususe valdkonna tegevused nagu ka muud roheinvesteeringud edendavad riigi pikaajalist konkurentsivõimet ja soodustavad majanduskasvu, eriti kui selle käigus kasutatakse ära kohapealsete ettevõtete potentsiaali innovaatiliste tehniliste ja digitaalsete lahenduste rakendamisel. Energiatõhususe mõõdikutesse panustavad lisaks energeetika programmile ka paljud muud valdkondlikud programmid (transport, elamud, tööstus, ettevõtlus, avalik sektor jne.)</p>				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Energia lõpptarbimine, TWh Allikas: Eurostat	33,3	32,5	32,3	32,2	32,0
Primaarenergia sisemine tarbimine, TWh Allikas: Eurostat	54,4	51,5	51,1	50,6	50,0

*andmete koondamine toimub kahe aastase viitega ehk aastal 2023 on võimalik anda statistikat kõige hiljemalt 2021.a. kohta.

Teenuse sisuks on Eesti energiatõhususe alase õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt riiklikele strateegiadokumentidele ja ELis kehtestatud õigusaktidele. Tegevusse kaasatakse erinevaid energiatõhususe valdkonnas tegutsevaid huvitatud osapooli nii Eestist kui ka välismaalt. Teenuse raames toimub regionaalne ja rahvusvaheline koostöö energiatõhususe valdkonnas. Koostatakse ja kaitstakse Eesti seisukohti EL energiatõhususe valdkonda puudutavate õigusaktide menetlemisel. Iga-aastaselt tuleb energiatõhususe alastest edusammudest raporteerida Euroopa Komisjonile. Toimub energiatõhususe edendamiseks loodud meetmete väljatöötamine ning nende rakendamise jälgimine. Lisaks on koostatud riiklik energia- ja kliimakava ning aruandlus selle rakendamisest, õigusaktid, Eesti seisukohad, memod, meetmed ja arengukava. Riikliku energia- ja kliimakava tuleb teatud ajaperioodi jooksul uuendada, mille käigus korrigeeritakse ka energiatõhususe ja säästu eesmärgi, lisatakse meetmeid ja kaardistatakse eesmärkide saavutamise trajektoore. Ajakohastatud versioon tuleb esitada Euroopa Komisjonile 30.06.2024 ja selleks täiendatakse kavandit Euroopa Komisjoni hinnangu ja soovitude¹⁵ alusel.

Saavutamaks energiatõhususe eesmärgi, on tellitud ja tellimisel erinevaid teemapõhiseid uuringuid kaardistamiseks progressi ning eesmärkide saavutamiseks parimaid sh kulutõhusaid viise. 2024.a. alguses valmib Euroopa Komisjoni kaasrahastatud uuring, mille käigus analüüsitakse Eesti olemasolevaid ja võimalikke energiasäästu saavutamise meetmeid ja valmib laiaulatuslik meetmete kataloog koos vastavate arvutusmetoodikate ja kontrollmehhanismidega.

2023. aastal jätkus töö EL õigusloome uuendamise suunas ning paketi „Eesmärk 55“ raames võeti sama aasta sügisel vastu uuesti sõnastatud ELi energiatõhususe direktiiv. Seejärel algas kaheaastane ülevõtmisperiood, mis hõlmab endas siseriiklike õigusaktide muudatuste vajaduste analüüsi ning läbirääkimisi turuosalistega. Direktiivi muudatuste peamine eesmärk on suurendada energiatõhusust peamiselt lõpptarbimises, täpsemalt vähendada energia lõpptarbimist ELi tasandil 2030. aastaks vähemalt 11,7% võrreldes 2020.a tehtud prognoosidega.

Võrreldes eelmise „Energeetika ja maavarade programmiga“ on käesolevas programmi dokumendis muudetud järgmiste aastate sihttasemeid seoses prognoositust madalamate energia lõpptarbimise ja primaarenergia tarbimise algtasemetega ning vajadusega saavutada senisest ambitsioonikamad energiatõhususe eesmärgid. Sealjuures üldise energiasäästukohustuse (s.o kohustus saavutada energiasäästu ja parandada energiatõhusust) all tuleb eristada primaarenergia tarbimise vähendamise eesmärki, millega EL üldisesse eesmärki panustamine on soovituslik (indikatiivne) ning energia lõpptarbimise eesmärki, mis on kollektiivselt siduv ja mille läbi liikmesriigid osalevad liidu energia lõpptarbimise eesmärgi saavutamises.

6.2.1.4 Teenus Kiviõli linnas põlevkivist ja maagaasist soojusetootmise asendamine taastuenergia allikatega

Programmi teenus	Kiviõlis põlevkivist soojusetootmise asendamine taastuenergia allikatega
Teenuse eesmärk:	Vähendada Kiviõli soojuse tootmise sõltuvust põlevkivist
Teenuse kirjeldus:	

¹⁵ [Commission Recommendation, Assessment \(SWD\) and Factsheet of the draft updated National Energy and Climate Plan of Estonia - European Commission \(europa.eu\)](#)

Tegevuse mõõdikud	2022* (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Täiendav taastuenergiast soojuse tootmise võimsus MW	0	0	0	7	0

Teenuse näol on tegemist riigipoolse investeerimistoetusega summas 5 miljonit eurot (toetuse osakaal on maksimaalselt 45% abikõlblikest kuludest), millega asendatakse Kiviõlis seni põlevkivist ja maagaasist soojust tootnud tootmiseseade vähemalt 7 MW ulatuses taastuenergiat kasutava tootmiseseadmega.

Rahastus tuleb õiglase ülemineku fondist.

Eraldi meetmemäärus, mille alusel korraldatakse konkurss kõige parematel tingimustel taastuenergia tootja leidmiseks.

Teenused 6.2.1.2 Tänavavalgustuse energiatõhususe suurendamine KOVides KIKi kaudu, millega nähti ette Tänavavalgustuse arendamise, energiatõhususe tõstmise ning pikemas perspektiivis elektrienergia lõpptarbimise vähendamise üldise energiatarbimise valdkonnas, elektrienergia kasutamise efektiivsuse suurenemist ja 6.2.1.3 Toetus vanal pingesüsteemil hoonete elektripaigaldiste üleviimiseks uuele pingesüsteemile KredEx kaudu, mille eesmärk oli Tallinnas vanal pingesüsteemil (3x220V) olevate hoonete elektripaigaldiste ülemineku uuele 3x230/400V pingesüsteemile, elamute elektri- ja tuleohutuse parandamine, elektrienergia võrgu kadude vähendamine 2024. aastal enam ei jätku. Teenused lõppevad 2023. aastal.

6.2.2. Programmi tegevus: Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Programmi tegevus 2.2	Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises
Tegevuse eesmärk:	Eesti taastuenergia on võrreldes teiste energialiikidega konkurentsivõimeline ning suurendab riigi energia julgeolekut. Taastuenergia osakaal kasvab lõpp- ning primaarenergia tarbimises, kasutades selleks parimat võimalikku tehnikat, majanduslikult mõistlikke lahendusi ning võttes arvesse säästva arengu printsiipe.
Tegevuse kirjeldus:	Soojuse tõhusamaks tootmiseks viiakse katlad üle efektiivsematele kütustele või vahetatakse/renoveeritakse need kasutuskütust muutmata. Vajadusel minnakse üle lokaal- või kohtkütusele, lisaks installeeritakse üha enam efektiivseid soojuspumpasid, mis panustavad hoonete energiatõhususse ja taastuenergia eesmärkidesse. Elektrienergia tootmise arendamiseks suletakse vajadusel keskkonnanõuetele mittevastavad ja olulise süsinikuintensivsusega tootmisvõimsused. Olulist rolli juhitava

	baasvõimsuse ja soojatarbimise katmisel mängivad biomassil töötavad elektrijaamad. Skoopi kuuluvad seadusandluse muutmise taastuvelektri osakaalu suurendamiseks, tootmisvõimsuste piisavuse tagamiseks koos välisühendustega (N-1 kriteeriumi täitmine), olemasolevates elektrijaamades kasutatavate kütuste valiku võimaluste suurendamine (sh biokütuste kasutamine), elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamine ning teadus- ja arendustegevus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Taastuvate energiaallikate osatähtsus soojuse ja jahutuse summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	61 %*	62 %	63 %	63 %	65 %
Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	29 %*	32 %	35 %	37 %	55 %
Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest transpordisektoris, %** Allikas: Eurostat	13 %*	13 %	14 %	16 %	17 %

* andmete koondamine toimub kahe aastase viitega

** mõõdiku madalamad sihttasemed tulenevad I generatsioon põlvkonna biokütuste (õli, suhkur jms) „phase out’ist“ ehk üleminekust II põlvkonna biokütustele. Programmi tegevus koosneb neljateistkümnest teenusest.

2022. aastal muudeti energiamajanduse korralduse seadust, mis oli tingitud vajadusest tuua pikemas perspektiivis leevendust kõrgetele elektrihindadele ning panustada Eesti energia- ja kliimapoliitika eesmärkide⁷ täitmisesse. Selle eesmärgi täitmiseks seadis Vabariigi Valitsus energeetika valdkonnas eesmärgiks⁸, et 2030. aastal toodetakse Eestis sama palju taastuvelektrit, kui tarbitakse. Seadusega on sätestatud, et taastuvelektri osatähtsuse eesmärk aastaks 2030 on 100%. Sellega seonduvalt muudeti ka üldist taastuvenergia eesmärki 42%-lt 65%-le. Seaduse muudatusega tuleb pikemas perspektiivis ümber hinnata ka teenuse mõõdikud ja ajakava.

6.2.2.1 Teenus: Taastuvenergia valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine

Teenuse nimetus	Taastuvenergia valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine				
Teenuse eesmärk:	Eesti taastuvenergia on võrreldes teiste energialiikidega konkurentsivõimeline ning suurendab riigi energia julgeolekut. Taastuvenergia osakaal kasvab lõpptarbimises ning primaarenergia tarbimises kasutades selleks parimat võimalikku tehnikat, majanduslikult mõistlike lahendusi ning võttes arvesse säästva arengu printsiipe.				
Teenuse kirjeldus:	KliM'i ülesandeks on riigi taastuvenergia alase õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt ELi kui ka siseriiklikul tasandil vastuvõetud kavadele, õigusaktidele ja eesmärkidele, kaasates selleks taastuvenergia valdkonnas tegutsetud huvitatud osapooli nii Eestis kui ka välismaal. Taastuvenergia valdkonna poliitika kujundamiseks ja elluviimise korraldamiseks töötatakse välja taastuvenergia osakaalu suurendamiseks loodud meetmed. Oluline tegevus on Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihtfase)	2025 (sihtfase)	2026 (sihtfase)	2027 (sihtfase)
Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	38 %*	40 %	43 %	44 %	55 %

6.2.2.2 Teenus: Riiklik toetus kaugküttesüsteemide renoveerimiseks KIKi kaudu

Teenuse nimetus	Riiklik toetus kaugküttesüsteemide renoveerimiseks KIKi kaudu				
Teenuse eesmärk:	Kaugküttesektori arendamine, energiatõhususe tõstmine ning pikemas perspektiivis kaugküttesektori osakaalu suurenemine üldise energiatarbimise valdkonnas.				
Teenuse kirjeldus:	<p>Programmi tegevust rahastatakse ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027” poliitikaeesmärgi „Rohelisem Eesti” erieesmärgi „Energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine” Euroopa Regionaalarengu Fondist, meetme „Primaarenergia tõhusam kasutus ja taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises” sekkumise „Kaugküttesüsteemide ja katelseadmete renoveerimise ja rajamise toetamine (sh investeeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse)” eesmärgil. Programmi tegevuse tulemusena väheneb energia lõpptarbimine soojuse efektiivsema tootmise ja edastuse tõttu. Programmi väljundnäitajaks on kas renoveeritud või uus soojuse tootmisvõimsus kaugküttes, renoveeritud või uue soojustorustiku pikkus või arvestuslik CO₂ vähenemine aastas.</p>				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Renoveeritud või uus soojuse tootmisvõimsus kaugküttes, MW Allikas: SA KIK	142 ¹⁶	155	160	180	0
Renoveeritud või uue soojustorustiku pikkus, km	181 ¹⁷	140	150	155	0

¹⁶ [https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-](https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-04/Lisa5_Energias%C3%A4%C3%A4stu%20uuringu%20seminari%20slaidid.pdf)

[04/Lisa5_Energias%C3%A4%C3%A4stu%20uuringu%20seminari%20slaidid.pdf](https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-04/Lisa5_Energias%C3%A4%C3%A4stu%20uuringu%20seminari%20slaidid.pdf) lk 13

¹⁷ [https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-](https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-04/Lisa5_Energias%C3%A4%C3%A4stu%20uuringu%20seminari%20slaidid.pdf)

[04/Lisa5_Energias%C3%A4%C3%A4stu%20uuringu%20seminari%20slaidid.pdf](https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2022-04/Lisa5_Energias%C3%A4%C3%A4stu%20uuringu%20seminari%20slaidid.pdf) lk 15)

Allikas: SA KIK					
-----------------	--	--	--	--	--

Katelseadmete ja soojustrasside renoveerimise projekte rahastatakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027” prioriteetse suuna „Energiaühendus” meetme „Efektiivne soojusenergia tootmine ja ülekande” (edaspidi *meede*) fondist, eesmärgiga tagada kaugküttesüsteemides energia kasutamise efektiivsuse suurenemine ja tootmissüsteemist pärinevate saasteainete heitkoguste vähenemine. KliM töötab välja nõuded ja tingimused, mis on aluseks toetuse saamiseks ning teostab projekti rahastamise osas järelevalvet. Vanad renoveerimata kaugküttesüsteemid on ebaefektiivsed ja lisaks suurtele energiakadudele toimub nendes ka keskkonnasaaste ning tootmine on ebaefektiivne. Paljud soojusenergia tootmise ja ülekandega tegelevad ettevõtjad on aru saanud, et olles valmis katelseadmeid renoveerima, on võimalus jätkata tegevust ja saavutada renoveeritud või uus soojuse tootmisvõimsus kaugküttes, renoveeritud või uue soojustorustiku pikkus või arvestuslik CO₂ vähenemine aastas. Teenus jätkub 2024. aastal. Meetme eelarve on 2 miljonit eurot.

6.2.2.3 Teenus: Riiklik toetus taastuvkütuste kasutuselevõtu suurendamiseks transpordis KIKi ja Eleringi kaudu

Teenuse nimetus	Riiklik toetus taastuvkütuste kasutuselevõtu suurendamiseks transpordis KIKi ja Eleringi kaudu
Teenuse eesmärk:	Biometaani tarbimise ja tarnimise käivitamine ning biometaani tarbimise ja tootmise hoogustamine läbi toetuste. Lisaks on väljatöötatud meede, mille eesmärgiks on taastuvenergia osatähtsuse kasvatamine ning süsinikdioksiidi emissiooni vähendamine Eesti transpordisektoris elektribusside kasutuselevõtu abil. Kolmas meede, mis on hetkel väljatöötamisel keskendub rohevesiniku kasutuselevõtule transpordisektoris läbi tervikliku tootmisahelate toetamise.
Teenuse kirjeldus:	Toetuse andmise eesmärk on aidata kaasa biometaani tarbimise ja tootmise hoogustamisele ning toetada tegevusi, mis aitavad panustada eesmärki täideta taastuvenergia osakaaluna transpordis 9,7% aastal 2022 ning 14% aastaks 2030, luues samas ka olulise baasi taastuvenergia transpordieesmärgi täitmiseks aastal 2030. Teenus kätkeb endas kahte meedet, kus toetatavaid tegevusi on kokku kolm. Meetmed on omavahelises tugevas, üksteist toetavas seoses. Toetust antakse biokütuse säästlikkuse kriteeriumitele vastava biometaani tootjale tõendatud biometaani tarne eest, kus oodatav tulemus on, et 200 GWh säästlikkuse kriteeriumitele vastavat biometaani on toodetud ning tarbitud. Meetmega „Biometaani transpordisektoris tarbimise toetamise tingimused“ antakse toetust biometaani tarbimise ja tarnimise käivitamiseks, et toetada taastuvenergia transpordieesmärgi saavutamist, tekitades taastuvatest energiaallikatest toodetud kütustele nõudluse ja käivitades seeläbi

	biometaani tootmist, ning aidata kaasa sektori arengule. Toetuse oodatavaks tulemuseks on transpordisektoris aastal 2022 vähemalt 4000 tonni õliekvivalendi (ktoe) (ca 46 GWh biometaani) väärtuses biometaani aastane tarbimine, mis käivitab ka sellega samaväärses koguses biometaani tootmise. 2022. aastal toodeti Eestis 168, 271 (GWh) biometaani, mis ületab seatud eesmärgi. Toetuskeem kestab aastani 2024.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Meetme tulemusel toodetud ja transpordis kasutusse võetud biometaani aastane kogus, ktoe Allikas: SA KIK	4	5,8	0	0	0

Teenuse eesmärk on aidata kaasa biometaani ja teiste alternatiivsete kütuste (sh elektromobiilsuse) tarbimise ja tootmise hoogustamisele ning toetada tegevusi, mis aitavad panustada eesmärgi, et aastaks 2022 moodustab transpordikütuste tarbimises taastuvatest energiaallikatest toodetud kütus vähemalt 7,5 protsenti (2022. aastal moodustas ligikaudu 8,5 %) ning aastaks 2030 vähemalt 29. Ilma riikliku toetuseta on täna veel taastuvenergia kasutuselevõtt liiga kallis ja jääks seetõttu arendajate poolt välja töötamata. MKM-s on välja töötatud aluspõhimõtted, mille alusel KIK ja Elering saavad biometaani tootjatest taotlejatele toetust maksta. MKM koostas õigusaktid toetuste tingimuste ja jagamis põhimõtete, teeb koostööd rakendusasutustega, osaleb hindamiskomisjoni töös ja teostab seiret kogu projekti läbiviimise kohta. Tänu antud projekti saadud teabele on MKM-l võimalik välja töötada uusi meetmeid ja arendada taastuvenergia kasutuselevõttu transpordis ning eemaldada sellega seonduvaid turutõkkeid.

6.2.2.4 Teenus: Elektribusside transpordisektoris kasutuselevõtu toetamine

Teenuse nimetus	Elektribusside transpordisektoris kasutuselevõtu toetamine
Teenuse eesmärk:	Eesmärk on süsinikdioksiidi emissiooni vähendamine Eesti transpordisektoris elektribusside (vähemalt 8 tk, M3 kategooria I klassi sõiduk) kasutuselevõtu abil ning elektribusside tarbimis- ja laadimisandmete kogumine ja analüüsimine, et aidata kaasa elektritranspordi arengule.
Teenuse kirjeldus:	Toetust antakse tegevusteks, mis aitavad kaasa elektribusside kasutuselevõtuks ja laadimistaristu ehitamiseks, mis toetavad

	<p>taastuenergia transpordieesmärgi saavutamist ning loovad soodsad tingimused pärast 2020. a energia- ja kliimapoliitikas taastuenergia osakaalu suurendamiseks. Toetuse tulemusena suureneb taastuvelektri kasutamise võimekus ühistranspordisektoris vähemalt 0,5 gigavatt-tundi aastas. Avalikel liinidel sõidab vähemal 8 elektribussi ning ehitatakse välja selle opereerimiseks vajalik laadimistaristu. Laadimistaristu koosneb kahest tavalaadimispunktist ning kahest kiirlaadimispunktist, erinevate laadijate kasutamine võimaldab teha mitmekesisemaid analüüse Eestisse sobivatest elektribusside laadimise tehnoloogiatest. Toetuse oodatavaks tulemuseks on taastuvelektri kasutamine transpordisektoris vähemalt 0,5 GWh aastas ning CO₂ emissiooni vähenemine mahus vähemalt 0,28 kt CO₂ aastas. Toetust antakse kooskõlas riigi eelarvestrateegias sätestatud eesmärkidega, panustades süsinikdioksiidi emissiooni vähendamisse Eesti transpordisektoris elektribusside kasutuselevõtu abil.</p>				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Minimaalne elektribusside arv linnaliinil, tk	0	8	8	8	0
Taastuvelektri kasutamine, GWh/a	0	0,5	0,5	0,5	0
Kokkuhoitud minimaalne CO ₂ /a, kt	0	0,28	0,28	0,28	0

6.2.2.5 Teenus: Rohevesiniku transpordis kasutuselevõtu toetamine

Teenuse tegevus	Rohevesiniku transpordis kasutuselevõtu toetamine
Teenuse eesmärk:	<p>Eesmärk on vähem keskkonnahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamine. Eesmärgi saavutamiseks rahastatakse rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahendust transpordis. Toetust antakse rohevesiniku tervikahela rohevesiniku tervikahela projektile, mille tegevus panustab toetuse eesmärgi ja tulemuse saavutamisse ja mille raames soetatakse transpordivahend koos tankimistaristu ja rohevesiniku tootmisüksuse rajamisega või rajatakse rohevesiniku tootmisüksus ja keemiatööstuse lähteaine tootmisüksus.</p>

	(https://kik.ee/et/toetatavad-tegevused/rohevesiniku-kasutuselevott-transpordisektoris-ja-keemiatootuse-lahteinena)				
Teenuse kirjeldus:	Rohevesinikule üleminek				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Meetme tulemusel on käivitunud esimene rohevesiniku tervikahela pilootprojekt.	Rahastusotuse ettevalmistus	Projekt töös	Projekt on töös	Projekt valmis	Projekt valmis

6.2.2.6 Teenus: Taastuvenergia piirülese koostöö edendamine läbi paindlike koostöömehhanismide rakendamise

Teenuse nimetus	Taastuvenergia piirülese koostöö edendamine läbi paindlike koostöömehhanismide rakendamise				
Teenuse eesmärk:	Taastuvenergia osakaalu suurendamine paindlike koostöömehhanismide (taastuvenergia statistikakaubandus, piiriülesed ühisprojektid, ühised toetusskeemid) rakendamise abil.				
Teenuse kirjeldus:	KliM teeb tööd selle nimel, et käivitada edukalt paindlikud koostöömehhanismid teiste ELi liikmesriikidega, sest siis on võimalik taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia osakaalu suurenemine Eesti elektri lõpptarbimises 50%-ni ja saavutada arengukavast tulenev eesmärk, mis näeb ette taastuvelektri osakaalu suurenemist Eesti elektri lõpptarbimises 2030.aastaks 30%-ni.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Võimalikult laialdane taastuvenergia koostöömehhanismide rakendamine Eestis	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

Allikas: MKM/KliM					
----------------------	--	--	--	--	--

Teatistes „Riiklikus energia- ja kliimakava aastani 2030“ on täpsustatud Eesti taastuvenergia (sh taastuvelektri) eesmärged. Energiamaajanduse korralduse seaduse muudatusega aastal 2022 seati aastaks 2030 taastuvelektri osatähtsuse eesmärgiks 100% elektri summaarsest lõpptarbimisest. KliM tegevuseks on teha tööd selle nimel, et kui käivituvad edukalt paindlikud koostöömehhanismid teiste ELi liikmesriikidega, on võimalik taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia osakaalu suurenemine Eesti elektri lõpptarbimises 50%-ni. Igapäevase tegevuse raames koordineeritakse taastuvenergia paindlike koostöömehhanismide rakendamist, eesmärgiga meelitada lisainvesteeringuid Eesti taastuvenergiasektoris ning tagada seeläbi Eestis asuva ning meie siseriiklikke vajadusi ületava taastuvenergia potentsiaali ärakasutamine üleeuroopaliste eesmärkide saavutamiseks. Toimub pidev koostöö taastuvenergiasektori esindajatega, teiste riigiasutuste ning erinevate huvipooltega koordineerida paindlike koostöömehhanismide rakendamist. Tähtis on juhtida paindlike koostöömehhanismide alast müügitööd ja tuvastada ning leida lahendusi Eesti taastuvenergiasektori arengu takistustele, eesmärgiga tagada võimalikult laialdane koostöömehhanismide rakendamine.

Meretuuleparkide rajamise hoogustamiseks kogu regioonis on vaja merre rajada energia ülekandevõrk/-võrgud. Oleme alustanud koostööd Eleringiga Läänemere energiavõrgu kontseptsiooni välja töötamisega. Mere-energiavõrk loob eeldused tuuleenergia suuremahuliseks tootmiseks, mis omakorda suurendab Eestis pikaajalist varustuskindlust ja elavdab majandust, parandab Eesti konkurentsivõimet turupõhise ja kliimaneutraalse energiatootmise arendamise kohana. Järgneval perioodil on vajadus leida parimad lahendused ning võimalused kuidas selle protsessiga Eestile ja turuosalistele maksimaalselt kasu luua. Ühtlasi on mereenergiavõrgu kapitalimahukuse ning keerukuse tõttu oluline saavutada kogu regiooni poliitikakujundajate poolehoid võimaliku kontseptsiooni loomisel, sh ajakohaste planeerimisprotsesside algatamiseks ja esmaste uuringute tegemiseks. Selle saavutamiseks näeme, et Eestil oleks võimalik võtta regioonis mere-energiavõrgu kontseptsiooni arendamises teiste Läänemeriikiide kaasaja rolli, et vajaminevaid tegevusi paremini planeerida ning ellu viia sh BEMiPi (*Baltic Energy Market Interconnection Plan*) koostööformaadis.

Teenuse eesmärgi saavutamiseks koordineeritakse taastuvenergia paindlike koostöömehhanismide rakendamist, eesmärgiga meelitada lisainvesteeringuid Eesti taastuvenergiasektoris ning tagada seeläbi Eestis asuva ning meie siseriiklikke vajadusi ületava taastuvenergia potentsiaali ärakasutamine üleeuroopaliste eesmärkide saavutamiseks. Koordineeritakse koostöös taastuvenergiasektori esindajatega, teiste riigiasutuste ning erinevate huvipooltega paindlike koostöömehhanismide rakendamist, juhitakse paindlike koostöömehhanismide alast müügitööd, tuleb tuvastada ning leida lahendusi Eesti taastuvenergiasektori arengu takistustele, eesmärgiga tagada võimalikult laialdane koostöömehhanismide rakendamine. Koostöömehhanismid võimaldavad riikidel, kahepoolsete kokkulepete alusel, müüa taastuvenergia toodangu statistilist ülejääki (siseriiklike taastuvenergia eesmärkide suhtes) riikidele, kellel ei ole õnnestunud võetud taastuvenergia eesmärged saavutada. Lisaks loovad paindlikud koostöömehhanismid võimaluse taastuvenergia projekte arendavatele ettevõtetele osaleda teiste riikide taastuvenergia toetuskeemides või arendada teiste riikide ettevõtete ühiseid projekte. Arvestades ENMAKis väljatoodud lähenemist rajada uusi elektritootmisvõimsusi eelkõige turupõhiselt ning paindlike koostöömehhanismide rakendamise abil, samuti Eesti soovi suurendada eelkõige kodumaiste

primaarenergia allikate kasutamisel põhinevate või kütusevabade elektritootmisvõimsuste Eestisse rajamisega energiajulgeolekut, toetatakse antud teenusega eelnimetatud põhimõtetele vastavate projektide realiseerimist.

Näiteks on Eesti ja Läti majandusministeeriumid sõlminud ühiste kavatsuste memorandum (edaspidi MOU), millega nõustutakse ette valmistama tuuleenergeetikaks sobivad alad Eesti ja Läti territoriaalvetes, kuhu oleks võimalik tulevikus oksjonite korraldamise kaudu rajada tuuleparke koos kahepoolse energiaühendusega (koguvõimsusega kuni 700-1000 MW). MOU oleks aluseks Eesti-Läti projekti esitamiseks EL taastuvenergia ühishuviprojektide nimekirja, mis omakorda on vajalik eeldus sellele projektile EL toetuse taotlemiseks. Vajalike uuringute jaoks on võimalik taotleda järgmise EL eelarveperioodi (2021-2027) CEF eelarvest kaasrahastust, mille tulemusel on projekti kogukulu riigile väiksem ja tulevikus saadav tulu oksjonist eeldatavalt suurem.

6.2.2.7 Teenus: Taastuvast energiaallikast ja tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia vähempakkumised

Teenuse nimetus	Taastuvast energiaallikast ja tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia vähempakkumised				
Teenuse eesmärk:	Vähempakkumiste tulemusel rajatakse Eestisse uusi taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise võimsuseid ning suurendatakse Eesti taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia osakaalu.				
Teenuse kirjeldus:	Vähempakkumised toimuvad riigi seatud taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia eesmärkide vastu. Programm on edukalt ellu viidud, kui Eesti taastuvenergia eesmärgid on õigeaegselt täidetud.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihtfase)	2025 (sihtfase)	2026 (sihtfase)	2027 (sihtfase)
Taastuvenergia vähempakkumise tulemusena toodetud taastuvelektri maht, GWh Allikas: Elering AS	10	340	540	540	1190 (sh 650 GWh)

Riik on varasemalt läbi viinud neli taastuvenergia vähempakkumist. Vähempakkumiste korraldamise eesmärgiks on saada taastuvelektrit tarbijate jaoks parima hinnaga.

2023. aastal kuulutati välja 650 GWh tehnoloogia neutraalne vähempakkumise oksjon. Täiendavalt uute taastuvenergeetika eesmärkide täitmiseks on plaanis välja kuulutada oksjonid 2024. aastal 340 GWh ja 2025. aastal samuti 540 GWh ulatuses.

6.2.2.8 Teenus: Rohevesiniku tervikahela väljatöötamine

Teenuse nimetus	Rohevesiniku tervikahela väljatöötamine				
Teenuse eesmärk:	Vähem keskkonnahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamine				
Teenuse kirjeldus:	Teenuse eesmärgiks on toetada Eesti oludes rohevesiniku kasutuselevõtu väärtusahelat transpordisektoris ja keemiatööstuses: <ul style="list-style-type: none"> • soetatakse transpordivahend koos tankimistaristu ja rohevesiniku tootmisüksuse rajamisega või • rajatakse rohevesiniku tootmisüksus ja keemiatööstuse lähteaine tootmisüksus. 				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Rohevesiniku kasutuselevõtt transpordisektoris ja keemiatööstuses.	Teenust töötatakse välja	Teenust viiakse ellu	Teenust viiakse ellu	Teenust hinnatakse ja viiakse lõpule	Teenust on lõppenud

Üheks Eesti taastekavas ettenähtud investeeringuks on vesiniku terviktehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine selleks, et saavutada Euroopa roheline kokkulepega seatud EL-i eesmärk jõuda 2050. aastaks kliimaneutraalsuseni. Toetuse eesmärk on kiirendada roheline ehk saastevaba vesiniku tootmist ja tarbimist Eestis, kus ei ole veel toimivaid vesiniku tootmise, jaotamise ja tarbimise võimalusi. Meetme tulemusena pakutakse Eesti ettevõtjale võimalust uute tehnoloogiate arendamiseks ja nendel baseeruvate lahenduste turule viimiseks, mis toetavad Eesti ettevõtjate integreerumist EL tarneahelatesse ning seeläbi Eesti tööstuse konkurentsivõime suurendamist maailmaturul.

Taastekavas ei ole täpsustatud toetatavaid sektoreid. 2020-2021. aastal läbi viidud vesinikuressursside kasutamise analüüs näitas, et Eestis on suurim potentsiaal heite koguste vähendamiseks transpordisektoris, mis sõltub endiselt tugevalt fossiilsetest kütustest. Suurim potentsiaal transpordisektoris on rongidel, praamid, raskeveokitel ja teistel pikamaasõidukitel, kus elektrifitseerimist on keerulisem teha. Lisaks on vesiniku kasutuselevõtuks transpordisektoris oluline keskenduda tanklavõrgu arendamisele. Sama analüüsi kohaselt seisneb tööstussektoris vesiniku potentsiaal fossiilsetel allikatel põhinevate keemiatoodete impordisõltuvuse vähendamises. Seega on Eesti otsustanud anda abi transpordi- ja keemiatööstuse sektorile saastevaba vesiniku terviklahenduste väljatöötamiseks. Toetuse saamine ei ole piiratud vesiniku tootmisega taastuvelektrist, toetatav on taastuvenergiast rohevesiniku tootmise ja tarbimise tervikahela loomine. Taastuvad energiaallikad on: vesi, tuul, päike, laine, tõus-mõõn, maasoojus, prügilagaas, heitvee puhastamisel eralduv gaas, biogaas ja biomass. Antud teenuse raames on vesiniku tootmiseks kasutatava taastuvenergia allikana välistatud biomass ja sellest saadud kütused.

6.2.2.9 Teenus: Tööstusalade meede

Tööstusalades taastuvelektri tootmiseseadmete kasutuselevõtu hoogustamise programm

Teenuse nimetus	Tööstusalade meede: Tööstusalades taastuvelektri tootmiseseadmete kasutuselevõtu hoogustamise programm				
Teenuse eesmärk:	Hoogustada taastuvelektri tootmiseseadmete kasutuselevõttu tööstusaladel ja tööstusalaga piirnevatel aladel läbi jaotus- või põhivõrguga liitumise toetamise.				
Teenuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks toetatakse taastuvelektri tootmiseseadmete jaotus- või põhivõrguga liitumist tööstusaladel ja sellega piirneval alal.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtaase)	2024 (sihttaase)	2025 (sihttaase)	2026 (sihttaase)	2027 (sihttaase)
Liitumisvõimsuse kasv elektrivõrgus, MW	I taotlusvoor	Taotlusvoorud lõppenud	Sisuline tegevus	28 MW	0

Taastuvelektri tootmine tööstusalade juures suurendab nende alade atraktiivsust keskkonnateadliku investori silmis ning muudab elektrisüsteemi tõhusamaks (tootmine paikneb tarbimise lähedal). Meetme eesmärgiks on hoogustada taastuenergia tootmiseseadmete rajamist tööstusalade juurde läbi võrguga liitumise toetamise. Eesmärkide täitmiseks kaasrahastatakse tööstusalades ettevõtjate poolt tehtavaid investeeringuid taastuenergia tootmiseseadmete elektrivõrguga liitumiseks.

2018. a. rahandusministeeriumi teostatud analüüsi põhjal on Eesti 79 tööstusala, sh Ida-Viru ja Võru- mõlemas 9; Pärnu, Lääne-Viru-mõlemas 7; Viljandi, Valga, Põlva, Järva, Hiiu- kõigis 5; Saare, Rapla, Lääne, Harju- kõigis 4 ning Tartu, Jõgeva- mõlemas 3. Toetust antakse vastavalt riigiabiireeglitele. Esimene taotlusvoor avati 2022. aasta detsembris ja teine taotlusvoor 2023 suvel. Projekti raames teostatavad tööd peavad lõppenud olema 2026. aasta juuliks.

6.2.2.10 Teenus: Lääne-Eesti põhivõrkude tugevdamine

Elektrivõrgu tugevdamise programm taastuenergia tootmisvõimekuse tõstmiseks ning kliimamuutustega (nt tormid) kohanemiseks

Teenuse nimetus	Lääne-Eesti põhivõrkude tugevdamine: Elektrivõrgu tugevdamise programm taastuenergia tootmisvõimekuse tõstmiseks ning kliimamuutustega (nt tormid) kohanemiseks
Teenuse eesmärk:	Meetme eesmärk on aidata kaasa Eesti elektritootmise CO ₂ -heite vähendamisele, suurendades ülekandevõrgu läbilaskevõimsust, mis võimaldab elektrivõrku ühendada täiendavat taastuenergia tootmist.
Teenuse kirjeldus:	Elektrivõrgu tugevdamise programm taastuenergia tootmisvõimsuse suurendamiseks ja kliimamuutustega kohanemiseks (näiteks kaitse tormide eest). Meetme eesmärk on aidata kaasa Eesti elektritootmise CO ₂ -heite vähendamisele, suurendades ülekandevõrgu läbilaskevõimsust, mis võimaldab elektrivõrku ühendada täiendavat taastuenergia tootmist.

	Selle meetme raames kaasrahastatakse põhivõrguettevõtja investeeringuid põhivõrku, et lisada vähemalt 310 MW täiendavat võrguvõimsust. Meetme rakendamine viiakse lõpule 30. juuniks 2026.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Ülekandevõimsuse suurenemine põhivõrgus, MW	0	0	0	310 MW	0

Elektrivõrgu tugevdamise programm taastuenergia tootmisvõimekuse tõstmiseks ning kliimamuutustega (nt tormid) kohanemiseks on vajalik elektrivõrgu tugevdamiseks ja taastuenergia tootmisvõimekuse tõstmiseks ning kliimamuutustega (nt tormid) kohanemiseks.

6.2.2.11 Teenus: Jaotusvõrgu tugevdamine: Jaotusvõrgu läbilaskevõime suurendamine tagamaks mikroelektrienergia tootjate suurem ligipääs võrgule

Teenuse nimetus	Jaotusvõrgu tugevdamine				
Teenuse eesmärk:	Meetme eesmärk on suurendada jaotusvõrkude läbilaskevõimet, tagades seeläbi mikroelektrienergia tootjate suurem ligipääs võrgule.				
Teenuse kirjeldus:	Selle investeeringu eesmärk on suurendada elektri jaotusvõrgu läbilaskevõimsust tänu millele on võimalik ühendada võrku täiendavat taastuvelektri tootmist. Investeeringud hõlmavad töid elektrivõrgus, et suurendada võrgu läbilaskevõimsust 180 MW võrra.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Ülekandevõimsuse suurenemine jaotusvõrgus, MW	0	0	0	180 MW	0

Jaotusvõrgu tugevdamise programm aitab kaasa taastuenergia tootmisvõimekuse tõstmisele ning kliimamuutustega (nt tormid) kohanemisele. Programmi raame tugevdatakse elektrivõrku ning tõstetakse taastuenergia tootmisvõimekust.

6.2.2.12 Teenus: Geotermaalenergia arendamine

Teenuse nimetus	Geotermaalenergia arendamine
Teenuse eesmärk:	Geotermaalenergiast soojuse toomise pilootprojektide läbiviimine ja edasise kasutamise potentsiaali loomine
Teenuse kirjeldus:	2024. aastal jätkub 2022. aastal alustatud töö geotermaalenergia uurimis- ja pilootprojektide käivitamiseks (summas 3,8 milj eurot).

Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Geotermaalenergia kasutuselevõtt	Projektide ettevalmistus	Geotermaalenergia arengukava väljatöötamine	Geotermaalenergia kasutamist soodustava seadusandluse loomine	Geotermaalenergia kasutuselevõtu edendamine	Uued geotermaalenergia jaamad

Meetme raames selgitame välja Eesti geotermaalenergia kasutamise potentsiaali. Projekti läbiviimiseks on vajalik:

- 1) uurida puuraukude temperatuure erineval sügavusel;
- 2) pilootjaamade rajamine (Tiskre ja Roosna-Alliku);
- 3) geotermaalenergia arengukava koostamine;
- 4) geotermaalenergia kasutamist soodustava seadusandluse loomine

2022. a kulud meetmele olid 400 tuhat €, 2023. aastal valmisid pilootjaamade puuraugud Tiskres ja Roosna-Allikul. 2024. aastal jätkatakse pilootjaamade meetme maapealse osa tegevustega, et jätkatakse tegevust, et koostada geotermaalenergia arengukava ja seadusandlus.

6.2.2.13 Teenus: Eesti-Läti ühise meretuulepargi ELWIND eelarendus

Teenuse nimetus	Eesti-Läti ühise meretuulepargi ELWIND eelarendus				
Teenuse eesmärk:	Merealal taastuvelektri tootmise piloteerimine piiriüleses koostöös CO2 rahastuse kaudu.				
Teenuse kirjeldus:	Eesti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi MKM) (alates 01.07.2023. a kuulub energeetikaosakond Kliimaministeeriumi (KliM) koosseisu) ja Läti Majandusministeerium allkirjastasid 2020. aasta septembris vastastikuse mõistmise memorandumid, millega riigid võtsid endale eesmärgiks eelarendada ühiselt Eesti ja Läti merealale meretuulepark ja kahe riigi vaheline elektriühendus. Projekti raames eelarendatakse ning pannakse oksjonile meretuulearenduse ala, kus on võimalik püstitada kuni 1000 MW suurune tuulepark aastatoodanguga enam kui 3 TWh. Projekti kulud ja tulud jagatakse riikide vahel ja uuringuteks kui ka elektriühenduse rajamiseks on plaanis kaasata kuni 50% ulatuses EL rahastust. Projekti jooksul eelarendatakse meretuulepargi alad (viiakse läbi keskkonnamõtjude hindamine ja vajalikud tehnilised uuringud) ning pannakse ala koos hoonestusloaga enampakkumisele. Enampakkumisel leitakse arendaja, kes ehitab välja meretuulepargi ning teeb vajalikud toimingud elektrivõrguga liitumise rajamiseks.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)

Hoonestusloa menetlus	Hoonestusloa menetlus eelnev tegevus	Hoonestusloa menetlus, keskkonnamõjude hindamine	Hoonestusloa menetlus, keskkonnamõjude hindamine	Hoonestusloa enam- või valikpakumise (konkursi) läbiviimine	Eelarendusega seonduvad tegevused on lõppenud, hoonestusloa konkurss edukalt läbi viidud.
-----------------------	--------------------------------------	--	--	---	---

Hoogustamaks meretuuleparkide rajamist Eestis oleme alustanud Eesti-Läti ühise meretuulepargi eelarenduse projektiga. Eelarendamise all mõtleme meretuulepargi rajamise eeltöid (sh eeltööd võrguga liitumiseks) kuni hoonestusloa saamiseni (k.a.). Hoonestusloaga ala pannakse enampakkumisele. Nii tagame, et mereala loob ühiskonnale suurimat (parimat) kasu. Selline enampakkumine saaks esialgsel hinnangul toimuda mitte varem kui aastatel 2025-2026. Kavandatava meretuulepargi suuruseks on 700...1000 MW ning selline meretuulepark on plaanitud valmima hiljemalt 2030. aastal. 40% kasutusteguri juures (lähitulevikus kasutustegur on pigem 50+% ning mis on antud sektoris tänu tehnoloogia kiirele arengule on ajas kasvav) toodetakse sellisel juhul ca 3,5 TWh/aastas elektrienergiat, mis moodustaks ca 40% Eesti aastasest elektritarbimisest.

Meretuulepargi rajamine ühisprojektina (st koos Lätiga) tagab varustuskindluse ja tarbijatele parima hinnaga taastuvenergia ning võimaldab uuringute ja võrguühenduste rajamiseks kasutada EL kaasrahastust. See ühisprojekt toetab ka olemasolevaid projekte ning võimaldab siia meelitada täiendavaid investeeeringuid, andes rahvusvaheliselt selge signaali, et riik on üleminevas taastuvenergiale ning järgmiste aastakümnetel on meretuuleenergia arendamine prioriteediks. Juhul, kui ühisprojekti raames saab võimalikuks EL kaasrahastusel võrguühenduse rajamine, muutub võrguga liitumine soodsamaks ka teistel samas piirkonnas olevatel projektidel (näiteks Eesti Energia, Saare Wind, Tuuletraal jms). Eesmärk on, et ka teistel tuuleparkidel liiguks mõistlikuim liitumispunkt maismaalt merele, tuulepargile lähemale, ning võrgu külge oleks tulevikus võimalik liita ka teiste riikidega täiendavaid lisahendusi.

6.2.2.14 Teenuse: Energia salvestuse pilootprogramm

Teenuse nimetus	Energia salvestuse pilootprogramm				
Teenuse eesmärk:	Toetuse andmise eesmärk on hoogustada taastuvast energiast toodetud ja salvestatud soojust- või elektrienergia kasutuselevõttu ning suurendada seeläbi taastuvenergia osatähtsust kaugkütte- ja elektrisüsteemides koos fossiilkütuste kasutuse vähendamisega.				
Teenuse kirjeldus:	Toetus on sihitud hoogustamaks taastuvast energiast toodetud ja salvestatud soojust- või elektrienergia kasutuselevõttu ning suurendada seeläbi taastuvenergia osatähtsust kaugkütte- ja elektrisüsteemides koos fossiilkütuste kasutuse vähendamisega. Toetust administreerib Keskkonnainvesteeringute Keskus.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Soojuse salvestuse maht, m3	0	0	0	35 000	0

Elektri salvestuse võimsus, MW	0	0	0	4	0
--------------------------------	---	---	---	---	---

Toetus on sihitud hoogustamiseks taastuvast energiast toodetud ja salvestatud soojus- või elektrienergia kasutuselevõttu ning suurendada seeläbi taastuvenergia osatähtsust kaugkütte- ja elektrisüsteemides koos fossiilkütuste kasutuse vähendamisega.

Toetuse andmise tulemusel suureneb taastuvenergia osatähtsus kaugkütte- või elektrisüsteemides, väheneb õhku paisatavate kasvuhoonegaaside kogus ja fossiilkütuste kasutuse vajadus tipukoormuste katmiseks.

Meetme tulemusena saavutatakse soojuse salvestuse maht kaugküttes vähemalt 35 000 m³ ja paigaldatakse vähemalt 4 MW elektrisalvetust.

Toetust administreerib Keskkonnainvesteeringute Keskus.

6.3. Meede: Maapõueressursside uurimine ja kasutamine

Maapõueressursside hetkeolukord

Keskkonna – ja kliimaeesmärkide täitmise kontekstis mitmekordistub paljude toormete, näiteks akumetallide, vajadus võrreldes fossiilsetel kütustel põhineva majandusmudeliga (Rahvusvahelise Energiaagentuuri raporti¹⁸ põhjal). Eestis leidub kriitilisi toormeid (eelkõige haruldaste muldmetallide ja akumetallidena) fosforiidis, graptoliitargilliidis, kristalses aluskorras ja tööstusjäätmetena¹⁹. Samas ei ole Eesti riikliku tähtsusega strateegiliste maavarade, sh EL kriitiliste toormete nimekirja²⁰ kuuluvate ressursside uuritus praegu piisav, et võimaldada sektori arendustega edasi minna ja väärtusahelas lisandväärtust suurendada.

Seoses hoonete energiatõhususe parandamise ja rekonstrueerimisega **on kasvanud ka nõudlus ehitustegevuseks kasutatava materjali**, sh looduslike maavarade järele. Nende pidev ja samas säästlik kasutamine suurenenud mahus vajab aga samuti analüüse ja lisauuringuid.

Peamised väljakutsed, mida meetme all adresseeritakse:

- Teadmisaasi suurendatakse eelistatult suure majandusliku potentsiaaliga maapõueressursside valdkondades;
- maapõueressursside majandamine: arvestatakse sotsiaalmajandusliku olukorraga ning leevendatakse seonduvaid negatiivseid mõjusid;
- maapõueressursside kasutuse suunamine: tagatakse ringmajanduse põhimõtetest lähtuvalt ressursside võimalikult suure lisandväärtusega ning säästlik kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega. Tagatakse tõhus ressursikasutus;
- maapõueressursside kasutamine: informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärindamiseks vajalikke uurimistöid tehakse mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisaasi;
- maapõuealase info kogumine, säilitamine ja kättesaadavus: korraldatud parimal moel ja on põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadav.

¹⁸ The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions, IEA, 2021.

<https://iea.blob.core.windows.net/assets/24d5dfbb-a77a-4647-abcc-667867207f74/TheRoleofCriticalMineralsinCleanEnergyTransitions.pdf>

¹⁹ <https://www.egt.ee/uudised/meist-meedias-pohjarannik-virumaa-fosforiidis-leiti-ka-haruldasi-muldmetalle>

²⁰ https://rmis.jrc.ec.europa.eu/uploads/CRM_2020_Report_Final.pdf

Meetme oodatav tulemus on: Eesti maapõueressursse uuritakse ja kasutatakse teaduspõhiselt, võimalikult keskkonnahoidlikult ja ressursitõhusalt riigi majanduskasvu silmas pidades. Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Eesti Riiklik Geoloogiateenistus.

Meede 6.3	Maapõueressursside uurimine ja kasutamine				
Meetme eesmärk:	Tagada maapõueressursside teaduspõhine riigi majanduskasvule suunatud ressursitõhus haldamine ja kasutus.				
Meetme kirjeldus:	Programmi meede maapõueressursside uurimine ja kasutamine sisaldab kahte programmi tegevust, milleks on maapõueressursside uurimine ja kasutamine ning geoloogiline kaardistamine ning maapõuealane kompetents.				
Meetme mõõdikud	2022* (algfase)	2024 (sihtfase)	2025 (sihtfase)	2026 (sihtfase)	2027 (sihtfase)
Tagatud on maapõueressursside kasutamise koordineerimine ning nende kasutamise potentsiaali jätkusuutlik uurimine Allikas: MKM/KliM	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

6.3.1. Programmi tegevus: Maapõueressursside uurimine ja kasutamine

Programmi tegevus 6.3.1	Maapõueressursside uurimine ja kasutamine
Tegevuse eesmärk:	Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnavalasid, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte.
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse maapõue uurimise ja kasutamise poliitikat, koostatakse valdkonnaanalüüse ning määratletakse riigi huvi maapõueressursside võimalikuks kasutuselevõtuks. Olulise osa tegevusest moodustab

	maapõueressursside kompleksne teadmistepõhine uurimine. Eesmärgi aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Eesti Geoloogiateenistus.				
Tegevuse mõõdikud	2022* (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Maapõueressursside uurimine ja kasutamine on jätkusuutlik ja koordineeritud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud
Allikas: MKM/KliM					

**välja tuua viimane teadaolev tegelik mõõdiku väärtus koos vastava aastaga*

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- Teadmisbaasi suurendatakse eelistatult suure majandusliku potentsiaaliga maapõueressursside valdkondades;
- maapõueressursside majandamine: arvestatakse sotsiaalmajandusliku olukorraga ning leevendatakse seonduvaid negatiivseid mõjusid;
- maapõueressursside kasutuse suunamine: tagatakse ringmajanduse põhimõtetest lähtuvalt ressursside võimalikult suure lisandväärtusega ning säästlik kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega. Tagatakse tõhus ressursikasutus.

Programmi tegevus koosneb kolmest teenusest.

6.3.1.1 Teenus: Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

Teenuse nimetus	Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine
Teenuse eesmärk:	Eesti maapõueressursse uuritakse ja kasutatakse teaduspõhiselt, võimalikult keskkonnahoidlikult ja ressursitõhusalt riigi majanduskasvu silmas pidades.
Teenuse kirjeldus:	Teenuse hõlmab maapõueressursside uurimise ja kasutamise administreerimise korraldamist, maavarade kasutamise arengustrateegiate väljatöötamist ning uurimis- ja arendustegevuse tulemuslikkuse tõstmisele kaasa aitamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise. Olulise osa moodustab teenusest geoloogilise uuringu ja maavara kaevandamislubade menetluse käigus riigi huvi määratlemine ja vajadusel Vabariigi Valitsusele vastavate materjalide ettevalmistamine. Samuti sisaldab teenus eelpoolnimetatud tegevuste toel maapõue uuringutega tegelevate riigiasutuste ja

	ettevõtete motiveerimist uuringu- ja arendusprojektidega alustama ning ühiskonna teadlikkuse tõstmist.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Maapõuepoliitika elluviimine on pidev Allikas: MKM/KliM	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

6.3.1.2 Teenus: Ekspertarvamuste koostamine, konsultatsioonide andmine, valitsusasutuste maapõuealane nõustamine

Teenuse nimetus	Ekspertarvamuste koostamine, konsultatsioonide andmine, valitsusasutuste maapõuealane nõustamine				
Teenuse eesmärk:	Erinevate kasutajate varustamine nendele vajaliku maapõuealase informatsiooniga				
Teenuse kirjeldus:	Teenus sisaldab suunatud eesmärgipäraste geoloogiliste uuringute läbi viimist, valitsusasutuste nõustamist maapõue ressursside uurimise ning haldamisega seotud küsimustes ning nõustamist maapõuepoliitika kujundamisel.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Nõustamiste arv Allikas: EGT	6	5	5	5	5

6.3.1.3 Teenus: Maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärimise võimaluste uuringud

Teenuse tegevus	Maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärimise võimaluste uuringud
Teenuse eesmärk:	Teostada maapõue varade geoloogilised uuringud tasemel, mis vastaksid kaasaja võimalustele ning võimaldaksid anda eelhinnangud nende kasutuselevõtu potentsiaalile

Teenuse kirjeldus:	Teenus sisaldab konkreetseid maapõue sh maavarauuringuid ning nendega kaasnevaid geofüüsikalisi, hüdroteoloogilisi, keskkonnageoloogilisi ja meregeoloogilisi uuringuid. Lisaks võib teenus sisaldada analüüse ja hinnanguid, mis kaasnevad konkreetsete maavaragruppide võimaliku kasutuselevõtu ja väärindamisega.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Ülevaadete koostamine on pidev Allikas: EGT	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud

6.3.2. Programmi tegevus Geoloogiline kaardistamine ja maapõue kompetents

Programmi tegevus 6.3.2	Geoloogiline kaardistamine ja maapõue kompetents				
Tegevuse eesmärk:	Informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärindamiseks vajalikke uurimistöid teha mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisbaasi; korraldada maapõuealase info kogumist, säilitamist ja kättesaadavust parimal moel ja teha põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadavaks.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks teostatakse kompleksset geoloogilist baaskaardistamist ning maapõuega seotud fookuseeritud uurimistöid. Tagatakse parimad võimalikud geoloogilise informatsiooni uurimis- ja säilitamistingimused ja tegeletakse pidevalt avalikkuse teavitamisega maapõue temaatika võimalustest, väljakutsetest ning riskidest. Eesmärki aitab oma teenuste kaudu saavutada Eesti Geoloogiateenistus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Mõõtkavas 1:50 000 geoloogilise kompleksse kaardistamisega kaetud ala % Eesti territooriumist	38	46	50	54	58

Allikas: EGT					
Teavitussürituste arv	5	5	5	5	5
Allikas: EGT					
Seireprojektide arv	4	4	4	4	4
Allikas: EGT					

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- maapõueressurside alase informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärindamiseks vajalikke uurimistöid tehakse mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisaasi;
- maapõuealase info kogumine, säilitamine ja kättesaadavus on korraldatud parimal moel ja on põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadav.

Programmi tegevus koosneb kolmest teenusest.

6.3.2.1 Teenus: Maapõueinformatsiooni kogumine, süstematiseerimine, haldamine ja avalikustamine

Teenuse nimetus	Maapõueinformatsiooni kogumine, süstematiseerimine, haldamine ja avalikustamine				
Teenuse eesmärk:	Rajada kaasajastatud jooksvalt täiendatav geoloogiline infobaas				
Teenuse kirjeldus:	Teenuse alla on koondunud maapõue geoloogiline kaardistamine ja teemakaartide koostamine ning uuringute ja puursüdamike materjali kogumine, süstematiseerimine, säilitamine; samuti hõlmab teenus geoloogilise informatsiooni avalikuks kasutuseks kättesaadavaks tegemist.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Mõõtkavas 1:50 000 geoloogilise kompleksse kaardistamisega kaetud ala % Eesti territooriumist	38	46	50	54	58
Allikas: EGT					

6.3.2.2 Teenus: Avalikkuse maapõuealase teadlikkuse tagamine

Teenuse nimetus	Avalikkuse maapõuealase teadlikkuse tagamine				
Teenuse eesmärk:	Maapõue kasutamise korraldus ja ruumiline planeerimine toimivad kooskõlas ja avalikkus on informeeritud maapõue valdkonna väljakutsetest, võimalustest ning riskidest.				
Teenuse kirjeldus:	Teenus hõlmab avalikkuse maapõuealast teavitamist, statistiliste ülevaadete ja trükiste koostamist ning levitamist. Olulise osa teenuse sisust moodustab regulaarne maapõueressursside uurimise ning rakendamise tutvustamise alaste teavitusürituste läbiviimine ja korraldamine.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Teavitusürituste arv Allikas: EGT	5	5	5	5	5

6.3.2.3 Teenus: Maapõue valdkonna seirete ja uuringute läbiviimine

Teenuse nimetus	Maapõue valdkonna seirete ja uuringute läbiviimine				
Teenuse eesmärk:	Tagada geoloogiliste valdkondadega seotud teemade pidev seire				
Teenuse kirjeldus:	Teenus hõlmab geoloogilisest keskkonnast tuleneva riskiga seotud uuringuid; veevarude uuringuid; põhjavee kvaliteedi uuringuid; põhjaveekogumite seisundi uuringuid; põhjaveeseireid; mereranniku seiret; seismoseiret; radooniseiret ning vajadusel seireandmete interpreteerimist ja nende baasil põhjendatud soovitude ja arengustenaariumide koostamist.				
Teenuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Seireprojektide arv Allikas: EGT	4	4	4	4	4

7. Programmi juhtimiskorraldus

Energeetika ja maavarade programmi eest vastutab Kliimaministeeriumi energietika ja maavarade asekanstler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukavade väljatöötamine ning infovahetuse korraldamine.

Programmi sisulise koostamise, elluviimise ja seire eest vastutavad energeetika ja maavarade osakonnad.

Energeetika ja maavarade programm on muuhulgas seotud järgmiste riiklike strateegiadokumentidega:

- Energiamaajanduse arengukava aastani 2030;
- Strateegia “Eesti 2035”;
- Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“;
- Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“;
- Kliimapoliitika põhialused aastani 2050;
- Riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030;
- Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia;
- Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035;
- Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035.
- Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050

Valdkonna eest vastutav minister esitab programmi eelnõu Rahandusministeeriumile üks kord aastas ning see avalikustatakse Kliimaministeeriumi veebilehel. Pärast programmi kinnitamist koostatakse programmi rahastamiskava. Programmi tulud, kulud ja finantseerimistingimused kinnitatakse riigieelarve seadusega ning meetmete eelarved ministri liigendusega. Programmi seire toimub vähemalt kaks korda aastas.

Energeetika ja maavarade osakonnad koostavad igal aastal programmi rakendamise kohta tulemusaruande. Energeetika ja maavarade programmi täitmisel tekib mitmeid koostööpunkte teiste ministeeriumide ja nende valitsemisala asutustega.

Energeetika ja maavarade valdkondade poliitika kujundamisel tehakse aktiivset koostööd kõikide energeetika ja maavarade valdkondade teenuse pakkujatega (nt mäetööstus-, elektri- ja gaasiettevõtted). Eraldi on moodustatud valdkonna huvirühmade esindajatest koosnev MKM (alates 01.07.2023. a KliM) energeetikanõukogu ja taastuvenergia nõukoda ja meretuuleenergia hoogustamise töörühm.

Otsesed seosed teiste tulemusvaldkondadega on transpordis alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamisel ja motoriseeritud individuaaltranspordi nõudluse vähendamisel. Lisaks sõidukipargi ökonoomsuse suurendamine ja tõhususe väljaarendamine. Elamumajanduse raames on otsene seos olemasoleva hoonefondi energiatõhususe suurendamise ja uute hoonetega seotud eeldatava energiatõhususe suurendamisega.